

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

АДЫГЕИМ программэр зэрэщагъэцаклэрэм ыгъэрэзагъ

Урысые Федерацием регионьнэ хэхъоныгъэхэмкIэ иминистрэу Виктор Басаргиньр зипэщэ лыкIо купыр тыгъуасэ Адыгеим щылагъ. Ахэм апэгъокIыгъэх Адыгэ Республикэм и Президентэу Тхьаклушынэ Аслъанрэ АР-м и Премьер-министрэу КъумпIыл Муратрэ.

Федеральнэ целевой программэу «Урысыем и Къыбл» зыфиорэу 2008 — 2010-рз ильэсхэм ателытагъэр Адыгеим зэрэщагъэцаклэрэм епхыгъэ Iофыгъохэм бгъуитIур атегушылагъ.

Мы программэм кыдыхэлъытагъэу къохэр зыщалагъ комплексэу Теуцожь районьм ит къутырэу Шевченкэм шагъэпсыгъэм пашэхэр апэ еклолагъэх. Мыщ игъэпсын фэгъэзэгъагъ зэфэшIыгъэ акционер обществэу «Киево-Жураки» зыфиорэр. Проектым ыуасэ сомэ миллиард 1,8-м кIэхъэ. Непэрэ шапхъэхэм адиштэрэ комплексым илофшIэн зэрэзыхищэрэм, ащ еклолаклэу кыфагъотыхэрэм хьакIэхэм защагъэгъозагъ, алъэгъугъэм лъэшэу ыгъэрэзагъэх. Республикэм икIэлэ шхьалэ къызэсыхэм, Адыгэ республикэ хэушхъэфыкIыгъэ еджэпIэ-интернатым кIуагъэх ыкIи гъэсэныгъэм иучреждение торжественнэу Тхьаклушынэ Аслъанрэ Виктор Басаргиньмрэ къызэIуахыгъ. Мы объектым ишIын пэлухьанэу федеральнэ бюджетым сомэ миллиони 100-м ехъу ыкIи республикэ бюджетым сомэ миллион 42,9-рз къатIупшыгъ.

Мы Iофтхьабзэм ыуж къэзэрэугъонгъэхэр Адыгэ республикэ кIэлэцIыкIу диагностическэ гупчэм еклолагъэх. Федеральнэ программэу «Урысыем и Къыбл» зыфиорэм ишIуагъэклэ

мы учреждениер дэгъоу зэтырагъэпсыхьагъ, ащ ишIын сомэ миллиони 132-м ехъу пэлуагъэхьагъ. (Мы гупчэм фэгъэхьыгъэ тхыгъэ тигъэзет иятIонэрэ нэклубгъо ит).

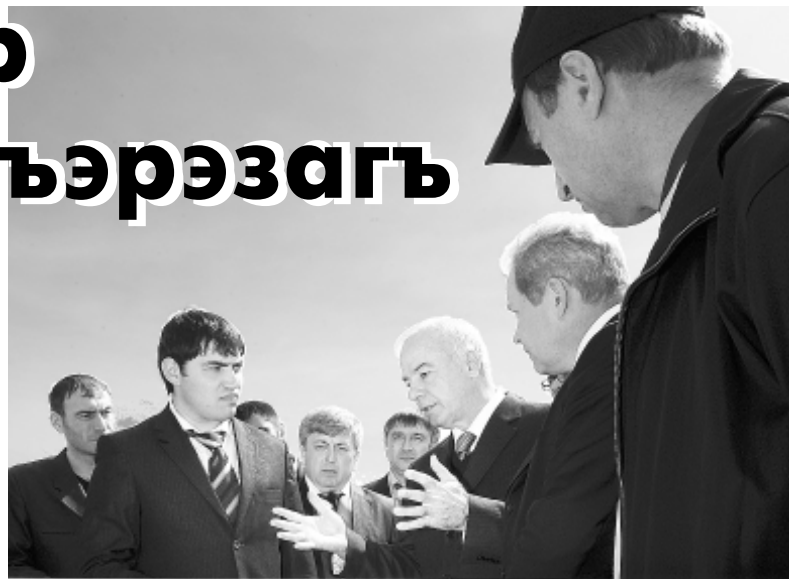
Джащ фэдэу Адыгэ къэралыгъо университетым иунаклэу ашIырэм ыкIи мы ашIгъэрэ еджапIэм инаучнэ библиотекэу зэтырагъэпсыхьагъэм Москва кыкIыгъэ лыкIохэр ащылагъэх.

Нэужым Виктор Басаргиньр зыхэлэжыгъэ зэхэсыгъо АР-м и Правительствэ и Унэ щыкIуагъ. Ащ кыбрагъэблэгъагъэх республикэм игъэцэкIэклэ ыкIи хэбзэгъэуцу органхэм, муниципальнэ образованиехэм япашэхэр. Федеральнэ программэу «Урысыем и Къыбл» зыфиорэр чIыпIэхэм зэрэщагъэцаклэрэм, гъэхьагъэу, щыкIагъэу щыIэхэм къэзэрэугъонгъэхэр атегушылагъэх.

— Непэрэ зэIукIэм республикэмкIэ мэхъанэшхо илэу щыт, сыда пIомэ УФ-м региональнэ хэхъоныгъэхэмкIэ и Министерствэрэ Адыгеимрэ яздэлэжъэн кыхеубытэх ыкIи къегъэнафэх тишболыр ищыIэклэ-псэу клэ зыфэдэштIым епхыгъэ Iофыгъохэр, — кыIуагъ Тхьаклушынэ Аслъан. — УФ-м и Президентэу Дмитрий Медведевым пшъэрлышэу кытфигъэуцугъэхэм зэу ашыщ Хэгъэгу зэшхэм иветеранхэм псэупIэхэр ягъэгъотыгъэныр. Мы лъэныкъомкIэ кыттефэрэр зэкIэри зэрэдгъэцаклэрэр сигуапэу кыхэзэгъэщымэ сшIонгъу. 2005-рз ильэсым гъэтхэпэм и 1-м ехъулIэу чэзыум хэтыгъэ ветеран нэгыирэ 46-мэ къатефэрэр ядгъэгъотыгъ. Нэужым учетым хэуцогъэ нэгыири 168-мэ ядокументхэм

джырэ лъэхъан Iоф адэтэшIэ. УФ-м и Правительствэ иунашъокIэ мы категорием кыхиубытэхэрэм яфIо-фашIэхэр зэшIохыгъэнхэм пае республикэм сомэ миллион 53,3-рз кыфатIупшыгъ, ау джыри сомэ миллион 45-рз тищыкIагъ. УФ-м региональнэ хэхъоныгъэхэмкIэ и Министерствэ IэпыIэгъу кызыэрэ-фэхурэм ишIуагъэклэ Адыгеим муниципальнэ образованиехэм хэушхъэфыкIыгъэ автотранспортхэр афэтщэфынхэ тлэгъыгъэ. БэмышIэу сомэ миллион 88,6-рз зыосэ техникэу зипчъагъэклэ 100 хъурэр муниципалитетхэм афэдгошыгъ. Документацием игъэпсын игъом зэрэзэшIотхыгъэм ишIуагъэклэ федеральнэ гупчэм мы ильэсым джыри сомэ миллион 425-рз кыгIэкIыгъэхьагъ. «Урысыем и Къыбл» зыфиорэ программэм кыфэдгъэзэгъымэ, мы аужырэ ильэситIум ащ игъэцэкIэн сомэ миллиарди 4 пэIудгъэхьагъ, проектэу тилэхэм ильэс зэкIэ-лъыкIохэм къакопI сомэ миллиард 14 фэдиз атефэшт. Адыгеимрэ Минрегионьмрэ яздэлэжъэн ильэс пчъагъэхэм ателытагъэш, социальнэ-экономикэ хэхъоныгъэхэм алъэныкъокIэ щылэ Iофыгъохэр зэшIохыгъэхэ зэрэхуштIым уицыхъэ тебгъэ-лы хъушт. ГумэкIыгъохэри, щыкIагъэхэри зэрэщылэхэр дэгъоу кыдигурэло ыкIи эхэр зэшIотхыгъэхэм тыфэхьазыр.

КъумпIыл Муратэ псалъэу кышIыгъэм анахъэу ыналэ зыщытыридзэгъэ лъэныкъохэм ащыщых социальнэ мэхъанэ зылэ объектхэу республикэм пашIынхэ е шагъэцэкIэжыгъэх фаехэм алъэныкъокIэ федеральнэ гупчэр IэпыIэгъу къафэхъун зэрилъэкIыштыр. Ащ епхыгъэу

предложение гъэнэфагъэхэр кыхыгъэх.

Виктор Басаргиньм зэхэсыгъом кIэух зэфэхьысыжхэр кыфишIыхэзэ, ар зэрэклагъэм зэригъэрэзагъэр кыIуагъ. Экономикэ кыныгъохэм ямылтыгъэу непэ Адыгеим хэхъоныгъэхэр ешIых, ыпэклэ лъэкIуатэ. Социальнэ мэхъанэ зылэ объектхэу къагIухьагъэхэр зэрэзэтырагъэпсыхьагъэхэм уигъэрэзэнэу зэрэщытыр, ащкIэ Iофышхо зышIэгъэ АР-м и Правительствэ зэрэфэрэзэр ащ кыхыгъэщыгъ.

«Урысыем и Къыбл» зыфиорэ программэм кыдылбьтэрэ лъэныкъохэр тапэклэ чанэу республикэм щызэшIохыгъэнхэм пае амалэу щылэмкIэ IэпыIэгъу кызырафэхуштхэр министрэм кыIуагъ.

Нэужым Тхьаклушынэ Аслъанрэ Виктор Басаргиньмрэ журналистхэм къатыгъэ упчIэхэм джэуапхэр къаратыжыгъ.

ТХЪАРКЪОХЪО
Адам.

Сурэтхэр А Гусевым тырихьыгъэх.

ЛЪЭТЕГЪЭУЦО ФАШЫГЪ

Адыгэ Республикэм, Къэбэртэе-Бэлъкъар ыкIи Къэрэщэе-Шэрджэс республикэхэм, Iэклыб къэралыгъо зэфэшхьафхэм ащыпсэурэ адыгэ пстэуим зэлъашIэу, лыгъэныгъэшхо зыфашIэу, шIэныгъэлэжъэу, философиешIэныгъэхэмкIэ докторэу Едыдж (Езбек) Батырай итхыгъэу «Черкесхэр (Адыгэхэр) я XVII — XIX-рэ лIэшIэгъухэм Европэм исурэтышIхэм яеплъыкIэклэ» зыфиорэ бэмышIэу кыдэкIыгъэм илъэтегъэуцэ Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ музей щыкIуагъ. Ащ хэлэжъагъэх Адыгэ

Республикэм ипашэхэм ащыщхэр, министерствэхэм, гъэlorышIапIэхэм, комитетхэм япашэхэр, общественнэ организациехэм, культурэм IофышIэхэр. Джащ фэдэу хэгъэгу зэфэшхьафхэм кыарыкIыжыыхи, тиреспубликэ къэзгъэзэгъыгъэу щыпсэурэ адыгэхэр, хьакIэхэр, СМИ-м иIофышIэхэр лъэтегъэуцом къекIолIэгъагъэх. Батырай зышIэу, шхьэкIэфагъэ кыфэ-зышIэу ныбджэгъуи, IофшIэгъуи, гъунэгъуи илэхэр зэкIэ цыф зэхэхэм щылагъэх.

Адыгэ лъэпкъым итарихъ

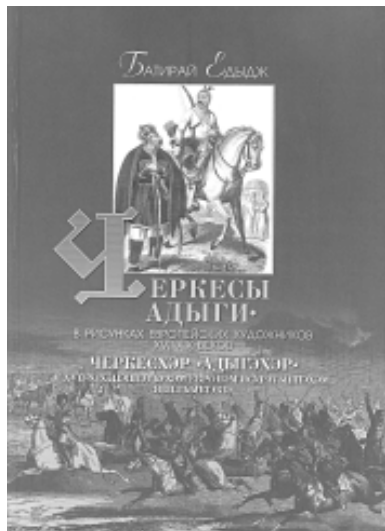
зэзыгъашIэ зышIоигъо цIыф пстэум апае тхыгъэу ытхыгъэр IэпыIэгъушIу хъушт. Адыгэхэм зыщалгъэщыгъэ щыгъынхэр, яунэ кIоцIхэр зэрэзIуахыщыгъэр, шакIо зэрэклоштыгъэхэр, нэмыкIхэри сурэтхэм къаIуатэ, тятэжэ пашгъэхэр зэрэпсэуштыгъэхэр унэгъу кыкIагъэуцэ. Къэгущылагъэхэм тхыгъыр имэхъанэкIэ баеу, итеплэекIэ дахэу зэрэхугъэр кыхагъэщыгъ. Батырай кыфэгущылагъэхэм ар IофшIэклэушхоу, илэпкъ фэлэжъэным дэмышхьахырэ цыфэу зэрэщытыр

къаIуагъ. Джырэ нэс лъэпкъым имыIэгъэ тхыгъэу кыдыгъэкIыгъэр ежыр псауэ зыфишIыжыгъэ саугъэтэу плытэмэ хъушт.

Лъэтегъэуцэу буж адыгэ чIыгужъэу «Черкесиер» къэзэгъэлэгъорэ картыжхэу я XV-рэ лIэшIэгъум кышшегъэжъагъэу кыдэкIыгъэхэу Батырай кыугъоигъэхэр зыхэхэрэ къэгъэлэгъоныри кызызIуахыгъ. Лъэтегъэуцэу фэгъэхьыгъэ тхыгъэ тигъэзет кыхьашт.

ШЪАУКЪО
Аслъангуаш.

Сурэтым итыр: **ТХЫЛЫМ** итеплъ.

Тхакло, политик, цыф гэшлэгъон

Цыфыклэм иплун тегъэпсыхьэгъэ юфтхьэбзэ зэфэшхьафыбзэу Лъэпкэ библиотекем щызэхащэхэрэм джыри зы лъэныкыуаклэ кхэхьуагъ — «Щылэныгъэр, уахьтэр, творчествэр» ащ зэреджагъэхэр. Ар анахьэу зыфэгъэхьыгъэр зэчый ин зыхэлъ цыф гэшлэгъонхэр ары.

Ащ кызэрэдилыгътэу, мэлылфэгүм и 15-м, 2010-рэ илээсэм зэхьэбзэ-зэлюкэгүм «Тхакло, политик, цыфы» зыфиорэр библиотекэм шыкыуагъ.

Юфтхьабзэм ихьаглагъэр ыкли ар зыфэгъэхьыгъагъэр — Урысыем итхаклохэм я Союз хэтэу, философии шэныгъэхэмклэ кандидатэу, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатэу, культурэмклэ, СМИ-мклэ, спортымклэ ыкли общественнэ организациехэм Юф адэшлэгъэнымклэ Парламентым и Комитет ипащэу Евгений Саловыр ары.

Мэфэкл зэлюкэгүм хэлэжыгъэх АР-м итарихь ыкли ифиллогие факультетхэм яклэлэгъаджэхэр, ястудентхэр, тхылъеджэхэр, библиотекэм иЮфышлэхэр, СМИ-р.

Зэлюкэгүм кызылхыгъ ыкли зеришагъ Лъэпкэ библиотекэм массовэ-пропагандэ Юфшэнымклэ иотдел ипащэу Кошгъу Сэниэт. Евгений Саловым ищылэныгъэ ыкли итворческэ гъогу Юфтхьабзэм къеклолагъэхэм клэклу ащ къафиотагъ.

— Евгений Саловыр политик, зэльашлэрэ общественнэ Юфышлэху, тарихьлэжэ, шэныгъэлэжэ, философ, тхакло ыкли журналист, — кылуагъ ащ.

Чернобыль иатом станции тхьамыклэгъо гузэжыгъоу кышыцхьуагъэм идэгъэжыкын чанэу зэрэхэлэжыгъэм аналэ тыраригъэдзагъ. Лъэныкыуабэмклэ гэзэгъэ Юфышхоу ышлэрэр итворчествэ кызырэхъышхэр кылуагъ. Саловым игушысэ бэ кыуыбтэу, кьутэмабэу зэрэзбгырыкырым гу лъаригъэтагъ. Ахэр тарихь, философ, художественнэ произведенийхэр, рассказ зэфэшхьафхэр, повестьхэр, усэ сборникхэр, научнэ ыкли политическэ мэхьанэ зыхэлъ тхыгъэ хэутыгъабэр.

Саловым итворчествэклэ агъэхьазырыгъэ кьэгъэлэгъонэу «Гушылэ зафэм дунаир еухьумэ» зыфиорэм зэлюкэгүм хэлэжыгъэхэрэм аналэ тыраригъэдзагъ. Поэтическэ ыкли прозэклэ тхыгъэ тхылъ 15-м яавторэу зэрэщтыр, «Адыгея-Чернобыль: космический транзит», «Третий ангел», «Заповедная граница», «Ранний сад», «Фрески», «Тиргатая Меотийская», «Журавлиный крик» ыкли нэмыкхэр ыгхыгъэхэм зэрэщыцхэр кылуагъ.

Ащ пыдзагъэу Евгений Саловым гушырэр фигъэшшоагъ. Ащ зэлюкэгүм псынклэу фэбагъэрэ зэгурылоныгъэрэ кыхылт-

хьагъ, тхакломерэ цыфхэу залым члэхэмрэ агу зэфэкуагъ.

Сыхьатныкыом нахьыбэ кызыгъушылэ ужым, ныбжыкыкхэм иупчлэ зэфэшхьафхэр ашхьэ кытэджагъэх, Ихэр кыдэчъэ-ягъэх, ежэ тхакломи гуапэ шы-хьоу упчлэхэм джэуап занклэхэр кьаритыжыгъэх.

Цыфыр дунаишхом кызы-техьуагъэм кышыцхьуагъэу шы-лэ хьугъэ гушылэ имэхьанэ ин клыгъэтхьыгъэ, творчествэм кы-фэклонымклэ анахь зишлуагъэ къеклыгъэу шытыр янэжэ гупсэ дэдагъэу Агрепинэ арэу зэрэщы-тыр кьарилуагъ. Ищылэныгъэ шыцхьугъэ-шлэгъэ гэшлэгъонхэм, творчествэм фэзыгъэчэфы-гъэу, кыфэзыгъэушыгъэу шыт чыплэхэм ягугъу кышыгъэ, шысэ дахэхэр кыхыгъэх. Иклэ-сэ усаклохэм яусэ сатырхэм къа-джагъ, шэогу-ныбджэгъуны-гъэм илэплагъэ игугъу кы-шыгъэ, анахь кыпэблэгъэ дэдэу, кыдэхьугъэу, кыдэтэджыгъэу шытыгъэ Анатолий Медведевыр (щылэжъэп) ыгу кыгъэкы-жыгъэ.

Политикэмрэ творчествэмрэ зэрэдигъэлорышлэхэу, зэрэз-хьулэхэрэр ыкли ежэ ышхьэклэ политикэр апэрэ чыплэм зэри-гъэуцурэр, сыда плэм цыфым ищылэклэ-псэуклэ, идэгъугъэ-дэи-гъэ лъэныкыо псэумклэ зэлъы-тыгъэр политикэ зафэр, шып-кьэр арэу ылытагъ.

Зэлюкэгүм фэбэм гупшысэ дэ-хабэ кыгъэушыгъэу, полити-кэу, тхаклоу, цыф гэшлэгъонэу Евгений Саловым зэрэлюклагъэ-хэу, гушылэгъу кызырафэхьу-гъэм ныбжыкыкхэр ыкли тхылъ-еджэхэр ыгъэрэзагъэхэу «тхьау-гъэпсэу» ин ралуагъ, нэпэплъ сурэт зэхэтхэу атырахыгъ.

МАМЫРЫКЪОНуриет.

Сурэтыр зэлюкэгүм Ишхьанэ Аслъан кыыцытырыхыгъ.

Тыфэгүш!о!

Заом ыкли Юфшлэным яветеранэу Еутых Шумафэ Паклэ ыкьор непэ илээс 90-рэ зэрэхьурэмклэ тыфэгүш!о!

Шумаф! Заом иماش!о гъэк!осэгъэным, мамыр щы-лак!эм изэтегъэуцожьын уищылэныгъэ фэбгъэлэжыагъ. Псауныгъэ уилэу бэрэ тапэ уитынэу тыпфэлъа!о!

Анцокъо Аликрэ Казбекрэ яунагъохэр.

Тыфэгүш!о!

Тик!эсэ дэдэу Мамый Айшэт Аслъанчэрые ыпхьу ыныбжэ илээс 80 зэрэхьугъэм фэш! тыгу кыдделэу тыфэгүш!о ыкли мы сатырхэр фэтэгъэхьых:

Тыгъэпс нурэу укьытфепсы,
Уифэбагъэ кытлэгъэс,
Бэрэ ташхьагъ о уерэт,
Псауныгъэ Тхьэм кыует!

Уиклалэхэр, уигупсэхэр ыкли уикьорылф-пхьорэлфыхэу Радмила, Ринат, Самира, Артур.

Адыгэ быракъым и Мафэ ипэгъок!о

Дунаим щагъэбыбатэ

Адыгэ быракъым имэфэкл мэлылфэгүм и 25-м хэд-гъэунэфыкышт. Адыгэхэр зыщыпсэхэрэ хэгъэгухэм пчы-хьэзэхьахэхэр, концерт гэшлэгъонхэр ащылэштых. Рес-публикэ общественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм», куль-турэмрэ искусствэмрэ ялофшлэхэм, спортым пыцагъэхэм, нэмыкхэм зэхэцэн Юфыгъохэр зэрэхьэх.

Адыгэ Республикэм икьэралыгъо гъэпсыклэ игъэпытэн хэбзэ шапхэмэ адиштэу лъызыгъэкуатэхэрэм еджаплэхэр, спортсменхэр, общественнэ организациехэр ащыщых.

— Тиныбжыкыкхэм тафэраз, республикэм шытхьур кыфа-хьы, — ело Адыгеим гъэсэны-гъэмрэ шлэныгъэмрэк!э и Мини-стерствэ и СДЮСШОР идирек-торэу Хьаклэмызэ Аслъан. — Зэ-нэкъокыухэм ахэлэжъэнхэу гъогу зытэхьэхэк!э Адыгэ Республикэм ибыракъыдаштэ, кьалэу зэлю-кэгъухэр зыщыкыорэм шалэ-тыш, агъэбыбатэ.

Клымэфэ Олимпиадэ джэгун-хэу Ванкувер шыкыуагъэм АР-м шаплугъэ Елена Дорониар боб-слеимклэ ахэлэжыагъ. Мыекъуа-пэ шыпсэузэ Урысыем спортым-клэ имастер хьугъэ, атлетикэ псынклэмклэ Адыгеим иреккорд ыгъэуцугъ.

— Тидэ сыщылэми Адыгеим сызэрэщышхэр, сянэ-сэтэхэр Мыекъуапэ зэрэщыпсэхэрэр

къафэсэлуатэ, — игушысэмэ ташегъэгъуазэ Елена Дорони-нам. — Хьаклэмызэ Аслъан ти-директорэу спорт зэнэкъокъумэ сахэлажыэштых. Медальхэр кызысхьыхэк!э сэш нахь лъэ-шэу гуш!оу кыысхьыуштыгъ. Адыгэ быракъым ыпашхьэ сы-щытэу стыхахыгъэ сурэтхэр сэгъэлэпх.

Урысыем ихэшыпыкыгъэ командэ хэтхэу ушумклэ дуна-им изэнэкъокыухэу Китаим шы-кыуагъэмэ СДЮСШОР-м иклэлэ-еджаклохэр ахэлэжыагъэх. Ти-спортсменхэм дышгъэу медалибл кыдаыхыгъ. Адыгэ Республикэм ибыракъ Китаим шалэти, рыгу-шхохэу щагъэбыбатэ.

САХЫДЭКЪО Нурбий.

Сурэтым итхэр: Хьаклэмызэ Аслъанрэ Елена Доронианамрэ.

аппаратурэм ишлуагъэк!э, клэлэ-цыкылоу кырашлэхэрэм япсау-ныгъэ изытет нахь куоу улпгэ-кыгъэным, узэу ялэр нахь пасэу кыхьэгъэжыгъэным ыкли нахь гъэнэфагъэу шытыным яамалхэр шылэхэ зэрэхьурэм имызакъоу, мэфэ стационарми сымаджэхэм медицинэ Ипылэгъу шарагъэгъо-тын альэккынуу ащ ешлэ, «вы-сокотехнологичнэ» зыфалорэ ме-дининэ Ипылэгъуми гупчэр фы-тегъэпсыхьагъ. Гъэнэфагъэ Юф-шлэп!э чыплэхэри шылэхэ зэрэ-хьугъэр.

Мы медицинэ учреждением ипроектэу сомэ миллиони 123,6-рэ зытефагъэр 2007-рэ илээсэм агъэхьазырыгъагъ. 2008 — 2009-рэ илээсхэм псэуалгъэм ишлын пылыгъэх, федеральнэ програм-

мэу «Урысыем и Къыбл» зыфиорэм кызырэдильгътэу, сомэ миллиони 123,6-рэ ащ ишлын пае кьатлупшыгъ (мил-лиони 105-р — федеральнэ бюджетым, миллион 18,6-р — республикэ бюджетым). А пчъагъэм шыцэу миллион 31,5-р гупчэм медицинэ обо-рудованиеу члэтыштым пэ-луагъэхьагъ.

Мы лъэхьаным Адыгэ рес-публикэ клэлэцыкыкы клиничес-кэ симэджэщым врач 58-рэ, гурыт медицинэ Юфышлэу 156-рэ, нэмык! Юфышлэхэу нэбгыри 137-рэ щэлажэ. Ди-агностикэ гупчэм ишлуагъэк!э, мыхэм япчъагъэ джыри хагъэ-хьощт.

ЖАК!ЭМЫКЪО Аминэ.

ТЕХНОЛОГИЯК!ЭХЭМ гъогур къафызэлухы

Мы амалхэр кытыштых Адыгэ республикэ клэлэцыкыкы клиническэ симэджэщым епхы-гъэу, ащ хьахэу Юф зышлэшт Diagnostикэ гупчэу кызылэуа-хыгъаклэм. Республикэм иклэлэ-цыкыкы симэджэщ Адыгеим ыкли Краснодар крайм хэхьэрэ район заулам ащыпсэурэ клэлэцыкыкы стационар ыкли консультативнэ-диагностическэ медицинэ Ипылэгъу зышара-гъэгъотырэ Изэп!э-диагностическэ учреждениеу шыт. Мы щ хэт клэлэцыкыкы поликли-никэу квад-ратнэ метрэ 235-рэ зыу-быты-

рэр. Ау мы медицинэ учрежде-нием кырашлэрэ клэлэцыкы-кыкы зэк!эми Ипылэгъу афэ-хьугъэным ыкли диагностикэ ап-паратурэ ащ члэгъэуцогъэным апае чыплэу ялэр икыунэу зэрэ-щымытыр ары Diagnostикэ гуп-чэ кызылэхыгъэным кызыхэ-кыгъэр.

Адыгэ Республикэм псауны-гъэр кьэухьумэгъэнымклэ и Ми-нистерствэ кызырэщыталуа-гъэмклэ, Адыгеим ыкли Красно-дар крайм ащыпсэурэ клэлэцы-кыкы мин 63,5-м ехьумэ илээс кьэс мы поликлиникэм кон-сультативнэ Ипылэгъу ша-рагъэгъоты, симэджэщым отделения 6-у илэхэм нэбгырэ мини

7-м ехьумэ ащялэзэх. Илээсэм кыкыклоц! мы учреждением ла-бораторнэ улпгэклун 356-м ехьу-щашлы, УЗИ-р — нэбгырэ мини 10, рентгеныр — 11,2-рэ фэдиз-м арагъэк!у, функциональнэ ыкли эндоскопическэ улпгэклун-хэм япчъагъэ мини 7 — 8-м кы-щыкылэрэп. Мыхэр зэк!э ифэ-шъуашэм тетэу гъэцэк!эгъэнхэм пае непэ медицинэр зынэсыгъэ лъэгаплэхэм кьатырэ амалхэр кызыфэгъэфедэгъэнхэ фае.

Диагностикэ гупчэр зы сме-нэм нэбгыри 150-мэ яфэ!о-фа-шлэхэр афэгъэцэк!эгъэным фы-тегъэпсыхьагъ. Мы щ хэт хьы-змэтшлэп!э корпусым ишлуагъэ-клэ, клэлэцыкылоу симэджэщым члэлэхэм узэу ялэми, аныбжыи ялытыгъэу гьомылапхьэу ящы-к!агъэр шагъэхьазырын альэ-кыкышт. Джащ фэдэу ежэхэм ягык!аплэ джы ялэ хьугъэ, ащ амал кьеты клэлэцыкыкы ыкли сабий кьэхьугъаклэхэм арахьы-лэрэ техьон-клэлэынхэм язытет санитарнэ-эпидемическэ шап-хьэхэм адиштэнхэуи.

Диагностикэ гупчэм члэтышт

ТЕКЮНЫГЪЭМ ия 65-рэ ИЛЪЭС ИПЭГЪОКИ

ДЫШЪЭ ЖЪУАГЪОМ ЛІЭШІЭГЪУНЫКЪО

ЕЖАГЪ

Хэгъэгү заоу цыфыбэ дэдэ зэкюдылагъэу, лыхъужьыбэмэ ядышъэ жъуагъохэр кызыхэшлэтыкыгъэм ичлпнэ зэфэшъафхэм къащыхъугъэ хъугъэ-шлэгъэ гъэшлэгъонэу къалотэжырэр маклэп. Ахэм ащыщых зэо пхъашэ зыщыклогъэ члпнэм лыхъужьыныгъэу дзэкюллым цызэрихъагъэм шыхъат фэхъурэ документхэу командирхэм агъэхъа-зырыгъэхэр зищыклагъэхэм игъом алэклагъэхъагъэхэми, ушъагъу зэфэшъафхэр фэхъухээ, наградэ лъапнэ къэзылэжыгъэм игъом кыфамыгъэшъуашэу охътабэ зытешлэрэ нэуж ахэр «зэуклэжхэу». Ащ фэдэ къабарэу кысфалотагъэр ары джы шъузэзгъэджэщтыр къэстхыным сыфэзыщагъэр.

80 хъунклэ мазэ нахъыбэ шымылэжъэу идунай ыхъожьыгъ, псаоу кыгъхэтыгъэмэ

мыгъэ ыныбжэ илээс 90-м лъык-лахъэщтыгъ.

Анатолий еджаплэр кызеу-хым Кировскэ индустриальнэ техникумым шеджагъ. 1939-рэ илээс кыулыкъу офицерэу зыхъат тикъалэ кызышчагъэр. Цыхъэ фашлэ, Іэнэтлэшхо рапэ-сыгъагъ — я 9-рэ моторезированнэ-шхончэо дивизиеу Мыек-куапэ дэтыгъэм командир фашыгъагъ. Илээс заулэрэ щытхъу хэлъу ар ыгъэцклагъ, ащ ишыхъат генерал-майорыцлэ лъапнэ кызырэрэпэсыгъагъэр. Дзэм кызылхъыжымыи, ежымыи, ишъхъэгъуси, къапы-хъогъэ сабыйхэми лъэшэу агу рыхъыгъэ Мыеккуапэ абгынэу, фэшъаф члпнэ загъэзэныр кырагъэклугъэп. Джары гене-рал шъуашэр дэгъоу кызылхъу-лы фэшыгъэ лъагэр тикъалэ урамхэми, телевизор экранхэми бэрэ зыклатылэжъурэр. Адыгэ Республикэм изэхъэнэ зилахы-шлэу хъышлэхъагъэхэм зрашъы-щым ар рэгъушхо. Адыгеим и Апшэрэ Совет, ащ ыуж и Къэралыгъо Совет — Хасэм зэклэ илэгъэ зэугъэклэгъухэм ядепутат-ыгъ. А илээс пчъагъэм Парла-ментым и Комитетэу законода-тельствэм фэгъэзагъэм итхъамэ-тагъ. Джарэушчтэу мэклэ-маклэзэ а лым ищылэныгъэ Адыгеим пытэу епхыгъэ хъугъэ.

зием щыщ я 17-рэ гвардейскэ шхончэо полкым хэхъэрэ я 3-рэ батальоным икомандир мэхъу.

1945-рэ илээс игъатхэ Ана-толий Дорофеевыр зипэшэ батальоныр нэмыщидзэм ибазэ шъхалэхэм ащыщэу къалэу Пиллау штэгъэным фэгъэхъыгъэ за-охэу тидзэхэм зэхашагъэхэм ахэ-лажъэ. Ащ идзэкюлхэм блэуцогъо пным иатакхэр зэкладза-гъэх, тидзэ шъхалэхэр къэсыфэ-хэ а члпнэр алыгъыгъ. Етланэ на-

ступлением ежъэхэ, хым кы-хэшэгъэ члпнэу зэпабыкыгъ, пыидзэу къапэлъыгъэри зэфэ-дитлоу гоштыгъэ хъугъэ. Джабгъу лъэныкыом зыгъэзэгъэ тидзэхэм къалэу Пиллау аштагъ, ащ пый дзэкюлнэ мини 6 гъэры ша-шыгъ. Дорофеевыр зипэшэ ба-тальоним нэбгырэ 500 фэдиз гъэрэу кыубытыгъ.

— Германием истолицэу Бер-лин тидзэхэм зэраштагъэм нахъ тышчыгъуаз, пным ичлпнэу щыщ адрэ члпнэ зэфэшъафхэм зэо хылыгъэу ашыккыуагъэхэм яхы-лагъэу къалатэрэри къатхырэри нахъ макл, — ело Александр До-рофеевым. — Мы сыкызыте-гушылэрэ члпнэу Къоклпнэ-Прусскэ операциеклэ зеджагъэ-хэм фэгъэхъыгъэу бэп тшлэрэр. Мы члпнэр ары пным и Померанскэ дзэ группировкэ ин зы-щызэхакъутагъэр.

А зэо хылыгъэхэу мэлылфэ-гъум и 25 — 26-м кыуагъэхэм ахэлэжъэхээ, лыгъэу къахъа-гъэм ыкли пшъэрылэ кыинэу афашыгъэр щытхъу хэлъу зэ-рагъэцклагъэм афэшлэ дзэкюлнэ 11-мэ Советскэ Союзым и Лы-хъужьыцлэ къафагъэшъошагъ, ахэм ащыщ нэбгыри 8-р май-орэу Дорофеевым ибаталон хэ-тыгъэх. Ежъ Дорофеевыри а наградэ лъапнэу кызыфагъэ-шъошэнхэу документхэр зыфа-гъэхъабырыгъэхэу батальоным

рэ Теклюныгъэр кызышыда-хыгъэм ыуж Анатолий Дорофе-евым кыеухы М. В. Фрунзэм ыцлэклэ щыт дзэ академиер. Илээсыбэрэ офицер хъушчхэр зыщагъэсэхэр дзэ училищхэм ащырегъаджэх. Зыпыллыгъэ Іофым фэгъэхъыгъэ тхыгъабэ кыхеуты. 1973-рэ илээсым пол-ковникыцлэр илэу отставкам ма-клэ. Апэрэ уахътэм ыкыоу Мые-

кыуапэ щыпсэурэм дэжъ къэ-клошъ, мээ заулэрэ шлэ. Етланэ Коми АССР-м ит къалэу Желез-нодорожнэр псэуплэклэ кыхе-хы. Мыеккуапэ щыпсэухэрэм ащыщхэм ар дэгъоу ашлэщтыгъ, анахъ кыпэблагъэ хъугъагъэр Адыгеим иветеранхэм я Совет итхъаматэу Генрих Барташук ары. Дорофеевым дзэ училищым щыригъэджагъэхэм ар ащыщ. Ащ илекциеу илээсыбэклэ узэ-клэбэжымы зэдэугъагъэхэм ащыщыбэ непэ езырэу кылонэу къешлэжы. Джащ фэдэу Анато-лий Дорофеевым ныбджэгъушлэу фэхъужьэхэм ащыщ контр-адми-ралэу Тхъагъэпсэу Мэдждэ.

— Сяти тэри бэрэ тызэжэгъэ мэфэ гушлэагъори къытфэ-кыуагъ, — нахъ къэцэфыгъэу икыбар лъэгъэккыуагъэ Александр Дорофеевым. — Сятэ ибаталь-он хэтыгъэ нэбгыри 8-у Лыхъу-жыщлэ кызыфауысгъэхэр ябое-вой командир кызырэдзэккыуа-гъэхэр ашлэомытэрэу бэрэ зэрэ-тхагъэхэм ишлэагъэ лъэшэу къэ-кыуагъ. 1995-рэ илээсым Теклю-ныгъэм ия 50-рэ илээс зыщыхэд-гъэунэфыкыгъэу уж илээс 50 тешлагъэу Урысые Федерацием

и Президентэу Борис Ельциныр зыклатхэжыгъэ Указэу сятэ пае 1945-рэ илээсым игъатхэ агъэ-хъабырыгъэгъэхэ документхэр лъапсэ зыфэхъугъэхэм кызырэ-щилорэм тетэу «Хэгъэгү зэо-шхом илэхъан нэмыщ-фашист техаклохэм тинарод бэнэныгъэу аришыллагъэм лыгъэу кызы-щыхыгъафэгъэм фэшлэ» Доро-феев Анатолий Василий ыкыом Урысые Федерацием и Лыхъу-жыщлэ кыфауысгъ. Джарэу-шчтэу шыпкыкыкы ичлпнэ иуцо-жыгъ. Мы Іофыр арэушчтэу зэ-шлэокынымыкыкы яшлэагъэ къагъэ-кыуагъ Адыгеим иапэрэ Прези-дентэу Джарымэ Аслъанрэ а лъэхъаным тиреспубликэ ипол-номочнэ лыккыуагъэ Москва щылэгъэ Шъэоцкыкы Пшымафэ-рэ, ащ фэшлэ лъэшэу сафэрэз. Сяти тэри ащ лъэшэу тигъэгъу-шлэагъ, ау зы гукъао тилагъ: ар «народым ипыицлэ» кызытена-гъэм ыпхъу тнэу тятэ игъусэу ащ фэдэ мафэм ышлэагъэ дашлэу ежагъэм къэбарыр зэхимыгъэу идунай зрихъожьыгъэр ары.

Сятэ а мафэм ыуж бэп ыгъэ-шлэжыгъэр, илээситф нылэп. 2000-рэ илээсым мээам и 22-м ащ идунай ыхъожьыгъ, къалэу Москва дэт Бабушкинскэ къэхалъэм щыдгъэтлэлыгъ. Ащ фэдэ лыхъужьхэр сыдрэ уахъ-ти Урысыем илагъэм, непи илэх. Ары тыхэгъэгъу ренэу пытэным лъэпсэшлэу фэхъурэр, тидзэкюлнэ лыхъужьхэр тишлэжъ хэтыфэхэ тыхэгъэгъушхо щылэшт.

Ятэ икыбар кысфэзылэотэрэ генерал-майорэу сапашхъэ исым сеупчлэ ятэрэ янэрэ ежъ фэшъаф ялагъэмэ, ежъ иунагъо изытетклэ.

— Зы шыпхъу Светланэклэ теджэу сйл, — джэуапыр клэ-кы. — Сэ клэлитлэрэ кыорыль-фитлэрэ сйлэх. Сшыпхъу нэбгы-риплэ хэккыгъ, ахэм нэбгырихъ кыапыхъожьыгъ. Ахэр арых тятэ ищылэныгъэ лъагъо лызыгъэ-кыуатэхэрэр, арышъ, тащэгугъы щлэфэхэ ятэжъ лыхъужъ ыцлэ агъэлэпнэу. Сиклэлэ нахыжъ Мыеккуапэ щэпсэу, УИИ-м май-орэу щэлажъэ, ащ ыкыо тятэ ыцлэ Анатоликэ теджагъ. Клэлэ нахыкыкы тятэ иунагъэу Москва дэтым щэпсэу, таможенм Іоф шешлэ, ари капитан. Арышъ, ятэжъэр ятэрэ афэдэхэу сиклэлэ-хэми тэмэтельхэр ателых.

Джары Александр Дорофе-евэу ятлорэу члпнэ гуцсэ Мые-ккуапэ зыфэхъугъэ генерал-май-ор урысыллым къэбарэу кыс-фалотагъэр. Ар сэт фэдэхэу тигъэзетеджэхэми ашлэгъэшлэгъон хъунэу сэгугъэ.

ЛІХЪУСЭЖЪ
Хъаджэрэптыбый.

Сурэтхэм арытхэр: **Анатолий Дорофеевыр** (заор зышаухы-гъэм тырахыгъ); **Анатолий До-рофеевыр Москва и Плыжы ит; Дорофеев-хэу Анатолиерэ** (сэмэгумклэ щыт) **Александрыр.**

МАМЫРНЫГЪЭМРЭ ЗЭКЪОШНЫГЪЭМРЭ БЗЭХЭМ КЪЫЗЭДАУХЪУМЭХ

Урысыбзэмрэ адыгабзэмрэ эклыгъухэу зызэдэлажъэхэрэр бэшагъэ. Ар къызыхэклыгъэр адыгэхэмрэ урысхэмрэ я IX — X-р лэшагъэхэм къащегъэжъагъэу ячлыгъухэр, ялэжъапэхэр, ямэзхэр, япсыхъохэр зэпэблагъэхэу, зэпэлъуэ-шъуагъэхэу, зэнэхэу шытыгъэхэш ары. Экономическэу, шэн-щэфэнымкIэ зэпхыгъэхэу, зэхъэхэу зэрэщытыгъэми ишлуагъэ къакоштыгъэ адыгабзэмрэ урысыбзэмрэ зэнэсынхэмкIэ, ящылакIэ, ядунэеплъыкIэ къыздагъэлъэгъонымкIэ, мамырныгъэр, зэкъошныгъэу къиныгъохэм азыфагу илгыр къагъэ-лъэгъонымкIэ. Тхэн амал ямылэ зэхъуми, жэрыло народнэ творчествэм язэфыщытыкIэ къыщагъэлабгъоштыгъэ. Ар къегъэшъыпкъэжы урысхэми адыгэхэми мамырныгъэр, зэкъошныгъэр, зэдэлэжыныгъэр къаухъумэхэу гуцылэжъхэр зэралэхэм. Ахэр зэфэхъафхэу урысыбзэкIи адыгабзэкIи къэлауагъэхэу щытми, ямэхъанкIэ зэпэблагъэхэу гъэпсыгъэх. Ащ народитIури зэпэблагъэ ышIыщтыгъэ.

Хэта зымышIэрэр мамырныгъэр зыукъорэ заом тхъамыклагъэ, лъыгъэчтэн, зэхэкъутэн, нэпсы анэмкI къызэ-римыхъырэр! Ар нэрылэгъу къытфэхъу мы мафэхэм Хэгъэгъу зэошхом Теклоныгъэр къызыщыдэгъыгъэр илэс 65-рэ зэрэхъурэм зыфагъэхъазырзэ, заом къыхъырэ тхъамыклагъохэм къатегушылэхэ зыхъукIэ. Шэныгъэлэжъмэ зэрагъэунэфырэмкIэ, цыфым иобществэ къызежъагъэм къыщыублагъэу зэо зэфэхъафхэу мин 15-м ехъу шылагъэу къалытагъ. Цыфэу ахэкIодагъэр дуним къытехъагъэмэ азыщан. Ащ нэмыкIэу сыд фэдиз къала е къоджэ пчъагъа а заомэ зэхакъутагъэр, агъэстыгъэр?! Ахэм яшIыжъын-зетегъэуцожъын сыд фэдиз мылкъуа текIодагъэр?! Ащ фэдиз мылкъурэ кIуачIэрэ цыфмэ ящылакIэ нахъышIу шIыгъэным тедгъэкIодагъэмэ, сыдэуштэу ахэр дэгъоу, дахэу, псынклэу, тхъэхэу шылэщытыхэ?! Ар нэрылэгъу къыпфашIыщт мы аужырэ илэсхэм Чечэным, Ингушетиэм, Къыблэ Осети-ем, Абхъазым ащыкIогъэ заохэм, лъэпкъ зэпэуцужыныгъэхэм ащызэхэкъутэгъэ унэхэм, IофшIапIэхэм, заводхэм, фабрикэхэм яшIыжъын атекIодгъэ мылкъур, ахъшэр, цыфмэ агу шышIагъэр къызы-плъытэкIэ.

ХЭТА ЗАОХЭР КЪЕЗЫГЪА- ЖЪЭРЭР?

Цыф лъэпкъхэм ятарихъ угу къызыбгъэкIыжъыкIэ, икIун хъазабэу ащчыгъэр. Ащ елгытыгъэу къыхэдгъэщы тшIоигъор зы: заор къезыгъажъэхэрэр цыф къызэрыкIо лэжъакохэр арэп. Заор къезыгъажъэхэрэр зышъо икIыгъэхэу, мылкъум зэригъэкIо-кIыгъэхэу, икIугъэ зымылэхэу пащэу обществэм, къэралыгъохэм ялэхэр арых. Арышъ, мамырныгъэр гъэпытэгъэнымкIэ къыддэлэнхэу тыфай. АщкIэ анахъ Iэпылэгъу инэу къытфэхъуштыр жабзэр ары. Заор къежъэнэу унашъо умытэу, ежъ-ежырэу ар къежъэщтэп. Арышъ, апэу Iэубытылэу, Iэшэ чанэу уилэнэу хурэр бзэр ары. Жабзэм кIоцыщыхъагъэу зы-дылгыых мамырныгъэм, зэкъошныгъэм, зэдэлэжыныгъэм уазэрэфбэнэщтхэр. Укъэмыщтэу уигухэлэхэм уафэбэнэным лыгъи, щэчыныгъэшхуи ящыклагъ. Мамырныгъэмрэ зэкъошныгъэмрэ уакъытегушылэн зыхъукIэ, нэмыкI шэнхэу цыфым хэлъынхэ фаехэм ягугъу къэмышIын плэ-кIыщтэп. Сыда плэмэ ахэр зэкIэ зэпхыгъэх, зэгонхынхэр къы-кIухэрэп.

Мы аужырэ илэсхэм предмет пэпчэ кIэлэджакIомэ шэныгъэ гъэнэфагъэ зэраритырэм дыкIыгъоу, плуныгъэ пшъэрылгыр зэрэдигъэцакIэрэр къэгъэлэгъэгъэн фаеу Iофыгъохэр урысыбзэмрэ адыгабзэмрэкIэ езыгъаджэхэрэм апэ къеуцох. А Iофыгъохэр зэшIохыгъэнхэмкIэ анахъэу зишлуагъэ къэкIоштыр къэралыгъо бзитIур — урысыбзэмрэ адыгабзэмрэ — зэпхыгъэхэу, зэдэлэжыныгъэхэу ебгъаджэхэм ары. Къыбгурылон фае, хэтрэ цыф лъэпкъи зао фаеп, мамырныгъэр егъашIо, къеухъумэ.

АщкIэ амалышIухэр къэзытхэрэр гуцылэхэмрэ фразеологизмэхэмрэ. Ахэр пшъхъапэу ащыбгъэфедэнхэ плээкIыщт бзэм хэт гуцылэхэу пкъыгъуацIэхэр, плышъуацIэхэр, пчъэгъацIэхэр, цIэмэ ачIыплэ итхэр (местоименихэр), глаголхэр, наречиэхэр кIэлэджакIомэ ябгъашIэхэ зыхъукIэ.

Апэу уналэ зытетынэу зытефэхэрэр гуцылэхэу, гуцылэ зэгъусэхэу мамырныгъэр, зэкъошныгъэр, зэдэлэжыныгъынмэхъанэ зилэхэр зэхэуэоенхэр,

етIанэ ахэр зыщыбгъэфедэщт урокхэр бгъэунэфынхэр ары. Ащ фэдэ мэхъанэ зилэу бзитIумэ ахэтхэм ащыщэу шысэ заулэ къэтхын.

Мамырныгъэр къэуухъумэным фэгъэхыгъэхэр: мамыр, мамырныгъ, тынч, рэхъатныгъ, самбыр, зэдэгъэштэн, алэ зэкIэдзэгъэн, зэдэлэжыныр, шIы-хъафыр, уналэ зэтетыжыныр, шылагъэр. Мы гуцылэхэр е ахэм ямэхъанэкIэ апэблагъэу гуцылэхэр ахэтхэу гуцылэхыгъэхэр зэхагъэуцонхэм ебгъэсэнхэр, ахэр ахэтхэу сочиненихэр, рассказ цыкIухэр, гукъэ-кIыжъхэр, Хэгъэгъу зэошхоу 1941 — 1945-рэ илэсхэм шыла-гъэм хэлэжъэгъэ лIыхъужъхэу, лыбланэхэу зыкышъызгъэлэгъуагъэхэм яхъылагъэу гукъэкIыжъхэр къафатхыным егъэсэгъэнхэр Iофыгъо дэгъоу шыт. Мы лэхъанэу тызэрытым джыри заом хэлэжъагъэхэу, ар зылэгъуагъэхэу къэзылэгъэжыныгъэхэр тилэх.

ГУЦЫЛЭЖЪХЭМ ЯМЭХЪАН

Сыд фэдэ лъэпкъыбзэм ипэу илэр гуцылэжъхэр ары. Гуцылэжъхэм шылакIэу лъэпкъым къыкIугъэр къагъэлэгъо къодьерэп. Ащ дунаеу тызетым техъухъэхэрэм лъэпкъым еплъыкIэу фырилэр, ежъа гуцылэжъыр зыгъэфедэрэм фыщытыкIэу нахъ къыхигъэщы шIоигъор къырегъэлабгъо, къызтегушылэрэ Iофыр ыгу рехъымэ римыхъымэ, шIода-хэмэ шIолаемэ къыхегъэщы. Ащ фэдэу кIочIэшхо гуцылэжъхэм зэралэр пшIэным пае, ахэм къарыкIырэр зэбгъэшIэным къыщегъэжъэныр екIу, етIанэ къызщекIурэм тедфэу жабзэм хэбгъэуцонхэу зэбгъэсэныр лъэшэу гуцылакIэм ищыклагъ, жабзэр къегъэкIэ-ракIэ.

Гуцылэжъэу шылэхэр ямэхъанэкIэ куп-купэу зэтеуыгъэх. Ахэр зэкIэ тхылъхэу кIэлэджакIохэр зэрэрагъаджэхэрэм адэхъагъэу щытхэп. Арышъ, джы непэрэ мафэхэу Хэгъэгъу зэошхоу 1941 — 1945-рэ илэсхэм шыла-гъэм тикъэралыгъо Теклоныгъэр къызыщыдихыгъэр илэс 65-рэ зэрэхъурэ мэфэкл мафэр зы-щыхагъэунэфыкIырэ уахътэм адыгабзэмрэ урысыбзэмрэ языгъэджэрэ кIэлэегъаджэхэм мамырныгъэр, зэдэлэжыныгъэр, зэныбджэгъуныгъэ-зэкъошныгъэр зимэхъанэ гуцы-

лэжъхэр яурокахэм ащагъэфедэхэу, непэрэ ящылакIэ рапхы-хэзэ шIыгъэмэ, патриотическэ плуныгъэмкIэ пкъэу, кIэгъэкъон пытэ хъуштых.

Ахэр ямэхъанэкIэ тIоу бго-щынхэ плээкIыщт. Мамырныгъэр лъэшэу зыгъэлъапIэрэмэ мы адыгэ гуцылэжъхэр ащы-щых: «Мамырныгъэр дышъэ къушъхъэм нахъ лъапI» (мир дороже золотой горы); «Мамырныгъэр — насып къэкIуапI» (мир, согласие — источник счастья); «МашIо зыдэщымы-лэм гугъу шылэп» (где нет пожара, там нет горя (печали)); «Е зышIэрэм е фыщылъ» (кто делает зло, тому уготовлено зло); «ТичIыгу пыеу къыхъэрэр псаоу икIыжъырэр» (кто к нам приходит с мечом, тот от меча погибает); «Лажъэр жъы хъурэп» (злодеяние не стареет). Мыхэм ямэхъанэкIэ апэблагъэхэу урысыбзэм гуцылэжъхэр хэтых. Ахэм ащыщых къы-кIэлъыкIоштыр: «Мир — золотая гора» (мамырныгъэр — дышъэ къушъхъ); «Мир всех старше» (мамырныгъэр зэкIэмэ анахъыжъ (аныхъ лъапI)); «Мир и любовь — всему голова» (мамырныгъэрэ шлу-лэгъумрэ зэкIэмэ ап (аныхъ лъаг)); «Мир лучше ссоры» (мамырныгъэр узэщыхъаным нахъи нахъышIу); «Мир и лад — большой вклад» (мамырныгъэрэ зэдэштэныгъэмрэ мылкъушху).

ЯтIонэрэ гуцылэжъ купхэм ахахъэх адыгабзэм урысы-бзэм ягуцылэжъхэу зэкъошныгъэм осэшхо езытыхэрэр апэ адыгабзэкIэ къэтэтыхэшъ, етIанэ ахэм ямэхъанэхэр уры-сыбзэкIэ къызыкIэтхыжъхэрэр. Ар ащ тетэу къызкIэтты-рэр урысыбзэкIи адыгабзэкIи гуцылэжъхэу къэтхыштытхэр ащыбгъэфедэнхэ плээкIы-щытхэ ары. Мы аужырэ илэсхэм а къэралыгъо бзитIур зэпхыгъэу, зэдэлэжъхэу рызэ-дыбгъэджэнхэм шIэныгъэлэжъхэм ишлуагъэ къэкIонэу хагъэунэфыкIы. Арышъ, шысэу къэтхыжъхэрэр адыгбзэ урокхэ-ми, урысыбзэ егъэджэными ащыбгъэфедэхэмэ екIоу шы-тых.

Мары ахэм ащыщхэр: «Ныб-джэгъу шъыпкъэ зымылэр пстэумэ анахъ тхъамыкI» (у кого нет настоящего друга, тот самый бедный); «Ныбджэгъу зилэр къани, былымыр зилэр хэкIодагъ» (живым остался тот, у кого друзья, погиб тот, у кого богатство); «Ныбджэгъум зан-кIэу шъыпкъэр къыуелэ, пыим

уакIыб щелэ» (друг прямо говорит правду, а недруг — за спиной); «Ныбджэгъур къэгъо-тыгъошIу, ау зылэклэубытэгъуай» (друга легко найти, да трудно его удержать). Ахэм анэмкI гуцылэжъхэри урысы-бзэми адыгабзэмэ мамыр-ныгъэр, зэкъошныгъэр, зэде-лэжыныгъэр алэгъу, лъэпкъыр зыгъэдэхэрэ цыф къызэры-кIохэми ашIэуи, амышIэуи, тхылъхэм е жэрыло творчест-вэми ахэтхэу кIэбгъотын плэ-кIыщт. Ахэр къыхатхыкIынхэу, зэрагъэшIэнхэу ебгъасэхэмэ, ядуховнэ байныгъэ лъэшэу хэб-гъэхон плээкIыщт.

ЕГЪЭЖЪАНЭР

Уатегушылэныр къызщегъэжъэн фаеу тэ къытшIошIы-рэр кIэлэеджакIомэ гуцылэжъ-хэм къарыкIыхэрэр агурыб-гъэлоныр ары, ежъ гуцылэжъ-хэр езбырэу зэрагъашIэми ишлуагъэ къэкIошт, ящылэ-нгъэкIи, яжабзэ нахъ чан шIы-гъэнымкIи ишлуагъэ къэкIошт. Сыда плэмэ хэтрэ цыфи гу-щылэ зыхъукIэ гуцылэжъхэр зыщыгъэфедэхэрэ чIыплэм, зытегушылэрэ Iофыгъом япхы-гъэ зыхъукIэ лъэпкъым ита-рихъ, ишэн-зэхэтыкIэ, адыга-гъэм къырыкIуагъэхэр зэри-шIэрэр къегъэлабгъо. Ащ къэ-гушылэрэ цыфым пэблагъэ уешIы, ытхыгъэмэ уаджэ пшIоигъо охъу, жэбзэ дахэу зэ-хэпхыгъэр пшъхъэ къыбгъанэ пшIоигъу.

ЕтIани гуцылэжъхэм зы шIогъэшхо ахэлъ. КIэлэеджа-кIомэ яжабзэ хэбгъэхъоным-кIэ, патриотическэ, интерна-циональнэ, адыгэ хэбзэ-зэхэты-кIэхэр къазэрэгурылэхэрэр, ахэм зэралыгъэхэрэр, якъуадж, яреспублик, якультурэ, апоэт-хэр, писателъхэр зэралыгъэхэрэр, тхылъэу атхыгъэхэм зэралыгъэхэрэр кIэлэеджакIохэм къабгъэIотэнымкIэ лъэшэу яшIогъэшхо къэкIонэу шыт. Арэуштэу хъуным пае кIэлэ-еджакIохэм Iоф гъэнэфагъэ адэшIэнэу хъушты: гуцылэжъ-хэр къызтегушылэхэрэм ямэхъанэ къызIэклэбгъэгъахъэ зы-хъукIэ, илэпылэгъу хъуштыт уп-чIэхэр пэшIорыгъэшъэу алэклэ-мыгъахъэ хъуштыт. А гуцылэжъхэр ящылакIэ, яеджакIэ, зыщеджэрэ классхэм арыс еджакIомэ язэхэтыкIэхэм, яшэн-хэм, ягъэпсыкIэхэм арапхыным фэбгъасэхэмэ ишIогъэшхо къэ-кIошты.

Сабыххэр ащ фэдэ IофшIа-кIэм зэбгъасэхэкIэ, ежъхэми ашIэрэм хэщыштыт, адыгэ, урыс, нэмыкI лъэпкъхэми къары-кIогъэ тарихыр зэрагъэшIэнэу пыхъаштых. Ащ хэкIынхэшъ, ежъ якъуаджэу къызыщыхъу-гъэм лэжъакоу дэхэхэм унэ-зекIуакIэхэм мэклэ-маклэу къа-пытхыхъэхэу рагъэжъэщт, ягу-пшысэхэр, агу шышIэхэрэр къыралотыкIыным нахъ фэлэ-пэлэсэ хъуштых, адыгабзэри урысыбзэри ялэджэу псалэн-хэм фэлэзэ хъуштых, якъуаджи, ялэакуи, яхэкуи ащылэжъэрэ цыф гъэнэфагъэхэм, янэ-ятэ-хэм, ашыхэм, ашыпхъухэм арыгушхохэ хъуштых.

БЛЭГЪОЖЪ Зулкъарин.

Филологие шIэныгъэхэм-кIэ доктор, Адыгэ къэра-лыгъо университетым ипрофессор, бзитIушIэ-ныгъэм и Гупчэ ипаш.

ТЕКЮНЫГЪЭМ ия 65-рэ ИЛЪЭС ИПЭГЪОКІ

ФРОНТОВИК ТХЪАПША АДЫГЭУ РЕСПУБЛИКЭМ ЩЫПСЭУРЭР?

Ятлонэрэ дунэе заом ифэмэ-бжымэхэр зэкълэтыклоу кыи-зэтэнэкълых. Ащ даклоу фронт-овикхэм япчъагъи кыищы-клээ илээсхэр зэблэкълых. Нэ-мыц-фашист техаклохэм ядзэ-хэр ошлэ-дэмышлэу СССР-м кыи-тебанэхи, ащ тетэу заор кыи-зырагъэжъагъэр мэкъу-оггум и 22-м илээс 69-рэ мэхъу. Ар зыуцужыгъэр жьоныгъуа-клэм и 9-м илээс 65-рэ зэрэ-хъурэр тыхэгъгу гушлуагъоклэ щыхагъэунэфыкълышт. А текло-ныгъэр зилэшлагъэхэр непэрэ фронт-овикхэу пый мэхъа-джэм пхъашэу пэуцужыгъэ-хэр арых.

Мэфэкълыхоу кьэблагъэрэм зэрифэшъуашэу пэгъокълэгъэ-ным ыкли теклоныгъэу тидзэ-хэм кыи-дахыгъэр ащымыгъу-пшэным атегъэпсыкълыгъэ Иоф-тхъэбзэ зэфэшъхъафхэр ветер-ан организациехэм янэплэгъу-рагъэклэрэп. Ахэр кыи-дилы-тэхэзэ, ветеранхэм я Адыгэ республикэ Совет а Иоф-тхъа-бзэр анахь Иофыгъо шъхъалэу зыфелэгъужы, юбилей мэфэ-кълыхшор зэрифэшъуашэу хэ-гъэунэфыкълыгъэным Иоф дешлэ. Ащ пае фронт-овик пчъагъэу тиреспубликэ кьинэжыгъэр икълэрыклэу ауплэкълужыгъэ ыкли кьалгытагъ. Сьмаджэ-хэр, джаш фэдэу яунэхэм кьа-рымыкълыжышъухэрэр, зеклон зытэкълыштхэр кьэлэ ыкли рай-он ветеран организациехэм кьатхыи, республикэм исовет кьылэклагъэхъагъ.

Юбилейм изыфэгъэхъа-зы-рын даклоу мы илээсым кыи-хэфэгъэ мэфэкл мафэхэм фронт-овик сьмаджэхэм аналэ аты-рагъэтыгъ. Гушылэм пае, гъо-мылапхъэхэмклэ ушъэгъэ Іаль-мэкъхэмрэ ахъцэ шлухъаф-тынхэмрэ яунэхэм афащагъэх. Ащ фэдэ Иоф-тхъабзэхэр хэ-гъэггум иухъумаглохэм, бзыл-фыгъэхэм ямэфэкл мафэхэм, джаш фэдэу Адыгейм фаши-стыдзэхэр зырафыжыгъэр илээс 67-рэ зэрэхъугъэм афэ-гъэхъыгъагъэх.

Республикэм икьэлэ ыкли ирайон ветеран организациехэм

фронт-овикхэм япчъагъэ загъэу-нэфыгъэр мы илээсым ищылэ маз ары. А списокэм кыи-хэт-тхыкълыгъэх адыгэ фронт-овикхэу непэ псаоу кьэлитлүмрэ рай-онитфымрэ ащыпсэухэрэр. Нафэ кыи-зэрэхъурэмклэ, ахэм япчъагъэ илээсыр хэгъэкълі, мазэ пэпчъ кыи-щэкълэ. Арэу-штэу зыклэхъурэр кьэшлэ-гъуаеп, фронт-овик анахь ныб-жыкълэми непэ илээс 83-рэ ыныбжэ, илээс 90 — 95-рэм итхэри ахэтых. Итых Адыге-им фронт-овик зыдэмысыжэ кьуаджэхэр. Зы зэолі нахь зы-щымыпсэухэрэри ахэтых. Кьы-зэрэсгуагъэу, Хэгъэггу зэошхом хэтыгъэхэр нахь маклэ мэхъу зэпытыхэшъ, непэ кьытхэтхэм неущ кьарыклоштыр кьэшлэ-гъуае.

Мыщ фэдэ чылэх адыгэ фронт-овик зыдэмысыжэхэр: Хъащтыку, Бжъэдыгъухъабл, Къэбыхъабл, Пшыжъхъабл, Нэтыхъуай, Тыгъурыгъой, Пчыхъалыкълуай, Нэчэрэзый, Нэшъукълуай, Джэджэхъабл, Пшыкълуайхъабл, Тэуехъабл, Къунчыкълухъабл, нэмыкълхэри.

Джы ягугъу кьэтшлын рес-публикэм икьалэхэмрэ икьуа-джэхэмрэ кьадэнэжыгъэ адыгэ зэоліхэм.

Кьалэу Мыекълуапэ

Гъомлэшх Заурбэч, Дэ-гужыые Къазый, Даур Джанхъот, Жэнэл Чэ-лэмэт, Медведева (Цокъэжылу) Буб, Нэпсэу Аскэрбий, Пшыхъожъ Хъуд, Ты-гъужъ Хъусен, Тыкьо Батчэрий, Тыу Амин, Алыбэрд Къэззуат, Хъаткьо Налбий, Хъут Рэщыд, Хъоц Тэмар, Хыдзэл (Цуамыкьо) Къэралхъан, Шорэ Иб-рахым, Нэхэ Мария.

Адыгэкъл

Іэшпынэ Сэфэрбий, Гъомылэшх Батырбий, Джамырзэ Даут, Джэн-дэрэ Джанхъот, Ергъу-кьо Ерыстэм, Стлашъу Рэщыд, Цыкълу Индрыс, Чэтыжъ Исмахыл, Шэуджэн Андзаур. Хъалэкълуае щышхэу Къошк Махьмуд, Лыхъэс Индрыс, Тхьалі Аюб.

Кошхъэблэ район

Афэунэ Аскэрбий, Бэрэ-хэштэ Мыхъамэт, Бо-джэкьо Къасполэт, КІэрэщэ Жанн — *кь. Кошхъабл*; Былымгъот Аскэрбий, Джазэ Мы-хъамод, Дэшъ Мыхъа-мэд, Миндыу Гошъсы-рым, Нэгъой Люб — *кь. Фэдэ*; Алхъо Му-хъарбий, Гъурыжъ Ни-колай, Къунэ Алып, Къушъхъэ Хъан, Щэр-джэс Нашхъу — *кь. Бла-щэпсын*; Хъокло Ис-лъам, Хъакълэмыз Мы-хъамод, Джарымэ Шы-хъамбий — *кь. Хъакълэ-мый*; Мэрэтыкьо Юсыф, Брантлэ Къа-дырбэч — *кь. Еджэр-кълуай*; Шышъхъэ Хъа-джэмурат — *с. На-тырбий*.

Тэхъутэмыкьо район

Ганиев Ибрахым, Хъушт Рэмзан — *кь. Афыпсын*; Мамыхъу

Гъучыпс, Хъагъур Абу-бэчыр — *кь. Пэнэхэс*; Гулэтыжъ Абу, Ереджы-бэкьо Абдул, Зузук Хъа-мед, Кукэнэ Зулихъ, Мэщфэшлу Чэлэмэт, Нэгъуцу Налбий — *кь. Тэхъутэмыкълуай*; Мамый Амырзан, Псылушъо Ибрахым, Гъыш Андзаур — *кь. Козэт*; Жъажыые Иляс, Хъатитэ Щэбан — *кь. Бжыхъакъоежэ*; Емтлыл Мэдин — *кь. Новая Адыгея*; Аб-рэдъ Хъамед — *кь. Шынджый*; Бат Ащэмзэ, Еутых Бэчмыз, Къэбэртэе Аслъанчэ-рый, Тырку Хъамед, Барцо Сэфэрбий — *п. Яблоновск*; Бэгугъэ Мэдин, Лаикьо Щэбан, Чылэгъот Даут — *п. Инэм*.

Теуцожъ район

Пэнэшъу Арамбий, Пэ-нэшъу Хъаныхъу, Ты-гъужъ Махьмуд — *кь. Пэнэжыкълуай*; Бэгъушъэ Хъамед, Еутых Шумаф, Шэхэл Аслъан — *кь. Аскъэлай*; Гъуклэл Зулихъан, Тхъаркълухъо Муслы-мэт, Хъалэштэ Щамсу-дин — *кь. Гъобэкълуай*; Батэкьо Хъазрэт — *кь. Лъэустэнхъабл*; Нэхэ Хъалид — *кь. Очэпщый*.

Шэуджэн район

Хъуажъ Нурбий, Хъа-курынэ Налбий —

кь. Хъакурынхъабл; Бырдъ Къадырбэч, Хъуажъ Аслъанбэч, Пэкълэшхо Буб, Хъаклэцылкълу Абубэ-чыр — *кь. Хъаты-гъужыкълуай*; Къудай-нэт Султлан — *кь. Джыракъый*; Хъакълэунэ Къадырбэч — *кь. Мам-хыгъ*.

Красногвардейскэ район

Абыдэ Сар, Аджырэ Мухъарбий, Шыкълу-тыр Ибрахым — *кь. Улан*; Къудайкьо Ис-махыл, Сэбэнэкьо Иб-рахым — *кь. Адэмый*; Бырдъ Хъанджэрий, Нанкъуй Ереджыб — *кь. Хъатикълуай*; Ба-хъукьо Ереджыб — *кь. Джамбэчыи*.

Адыгэ фронт-овик пчъагъэу кьэнагъэхэм яспискэ кьэлэ, район ветеран организациехэм ятхъаматэхэм кыи-зытфарагъэ-хыгъэм ыуж мэзиц тешлагъ. Ау мы тхыгъэр кьэдгъэхъа-зырыным ыпэклэ икълэрыклэу пчъагъэр зытэуплэкълужыым нэгъырэ 13 кыи-щыклагъэу кыи-члэкълыгъ. Джаш фэдиз дунаим ехыжыгъ. Джыри сымэджэ хылытэхэр ахэтых, арышъ, ахэм непэ кьяхъулэн ылгэкълыштыр кьэшлэгъуае. Къэнэгъэ фронт-овикхэм япроцент 70-рэ фэдыыр сьмаджэх. Зэклэ псаоу кьэна-гъэхэр бэрэ кьытхэтынху, Теклоныгъэм ия 65-рэ илээс гу-шлуагъоклэ хагъэунэфыкълэну тафэлъало.

ШЫМЫГЪЭХЪУ Мурат.
АР-м иветеран Совет
ипресс-секретарь.

Іофым теубытагъэ хэлъын фае

Хъадэ фэлэо-фашлэхэм язе-хъан фэгъэхъыгъэу тхыгъэхэр «Адыгэ макъэм» инэкълу-бгъохэм бэрэ кьарэхэх. Аужыпкэм тхылы цыкълу-хэри кьыдагъэкълых. Мыхэм узьаджэклэ гушшысабэ уагъэ-шлы. Етланэ гъэшлэгъоныр ахэм зэкълэми кьалорэр зэрэ-зэтемыфэрэр ары. Сэ Къур-Іаным седжагъеп, ау ащ итыр сшлэш мэхъу.

Адыгэ кьуаджэхэм хъа-дагъэ ащылэу узыкълэ, плэгъурэр, зэращызеклохэрэр зэтефыгъэх. Динлэжхэм (кьоджэ ефэндхэм) хъадэм ифэлэо-фашлэхэр зэрэзэра-хъэхэрэр лъэшэу зэтэкълых. Зым Тхъэм кыи-уилъхъэгъэ

бэзмклэ духъэ кьехы, адрэм арапыбзэклэ кьелэ. Зы кьуа-джэм зидунай зыхъожыгъэ цыфыр унэм кьырахышъ, ща-гум джыназыр щытырашлы-кълэ, кьэм ахыфэ щэгъогогъо кьагъэуцухъэ духъэ тырашлы-кълэ, нэмыкълхэм кьэм захыкълэ джыназыр тырашлыкълэ. Ма-фэм агъэтлылыгъэ хъадэм иунэ пчыхъэм ефэндхэр тлэ-клүрэ сых, зыгорэклэ а мафэм тхъаусхакло кьэклон зымылэ-кълэ кьыхэкълыкьомэ алошъ. Яблэнэрэ мафэм щыгъын-лухыжыыр ашлы.

Мыщ кьекълуалэхэрэр уна-гъоу кьыныр кьызфэкълуагъэм илахылылагъэхэр, иныбджэ-гъухэр арых. Мэфэ тлоклитлүри,

илээс Іанэри ашлэх, ахэм ашы-Іэнхэ фаеу алыгътэхэрэми ма-кьэ арагъэлэу. Ау бэрэ кьыхэ-кълэ ефэндхэр а шагухэм адэ-мыхъэхэу.

Цыфэу зидунай зыхъожы-гъэр унэм кьырахэу шагум духъэ щытырашлыкълэ зыхъу-клэ, ар еджэгъэшхоу, Іэнэлэшхо илэу щытмэ, лагъэм фэгъэ-хыгъэу кьэгущылэх кьеклола-гъэхэм ашышхэр. Ау лэжэкло кьызырыкълу щытмэ, ащ фэдэ нахыбэрэм плэгъурэр. Мы зигугъу кьэсшыгъэ Иофыгъо-хэм анэмыкълэу кьэплон плэ-кълыштыр бэ, ау сэ кьызыру-мылорэр зы — Алахьталэм илүмэтхэм кьафыригъэхыгъэ Къурланым итыр хэткли зын

фаеба?! Ащ ухлэгъыхъажынуэ, о узыфаер хэбгъэхъон, хэбгъэ-кълэ плэкълынуэ щымытэу кьысшлэшлы. Гукъау нахь мы-шлэми, динлэжхэм кьахэкълэ амышлэрэмклэ зэнэкьокълухэу, ау ашлэрэмклэ зэгурьлохэу, зэ-дырагъаштэу бэрэ плэгъурэр. Къурланым итыр зымышлэу, ащ кьылохэрэм адэхэу, тызы-гъэплэгъэхурэм ежэ ихэхы-жыын, Тхъэшхор фэтэгъазэ.

Ефэндхэм Иофышхо зэшлуа-хы. Сыд фэдэрэ кьин кьуа-джэм кьыдэхъухъагъэми, чэщи мафи ямылэу ахэр цыфхэм ахэтых, ямал кьызырихъэу кьыныр алэты. Ау бэрэ зэхэтэ-хы гушылэ мышыухэр ахэм арауаллэхэу, ежъхэм кьин

кьазыфыкълыкълэ шлэх дэ-дэу анэсыхэми. Адыгэхэм алуагъ: «Псэу узэшъоштым ухэмыужъунтх».

Ілээс кьэс тиресубли-кэ екълыхэшъ, Чабэм нэгы-рабэ макло, хъаджэ хъугъэ-хэу кьэкълэжыых. Ау лъэшэу гухэкълыр ахэм ащышэу кьуа-джэм ефэндэу кьыдэуцо-нуэ кьахэкълырэр зэрэмэ-клэ дэдэр ары. Сыда шъу-луа арэуштэу зыкълашырэр? Шлошъхъуныгъэ шъыпкэ зышлыгъэхэу, яшлэшъхъу-ныгъэ дэмыхыхэу, Тхъэшхом фэшпышкэхэу тапэ ит ефэнд-хэр Алахьталэм игуклэгъу щымыкълэхэу бэрэ псэунхэу сафэлъало.

ХЪОДЭ Сэфэр.
Іофшлэным иветеран.
Хъалэкълуай.

ЩЭПСЭУХ АДЫГЭХЭР ДУНАИМ

НЕПЭ кьалэу Ермэлхьаблэ зытес чыналхэм тапэкIэ, илхэс 200 Iэпэ-цыпэ фэдизкIэ узкIэлэ-бэжымэ, адыгэхэр шыпсэуштыгъэх, адыгэ кьуаджэ тетыгъ. Зэо зэпымыужхэм зышхъэ кы-рязгъэхьыжэжыгъэгъэ ермэлхэр Темыр Кавказым кызыссыхэм, кьуаджэм кьыдэхьагъэхэм адыгэхэр хьакIэхэм афэдэу апгъокIыгъагъэх.

Чыгуи, шхыни, шыгыни зэратыгъэхэр, зэряхэбзэу, ялахьылышыщхэми кьяджэжыгъэхэзэ,

гъуфэ ыкIи ашIэфэ, ахэм адыгэу адэхсэм япсэукIэ, Iофыгъоу зэрахьэхэрэр, лъэпкь хабзэм зэрэдэлажээхэрэр зэдгъэшIэхэм тэри тыпылтыгъ.

Адыгэ пщынэо Iэпэласэу, лъэпкьым апэрэ пшынаоу илхгэмэ ащышэу Хьагъэудж Мыхьамэт ипортрет кьэлэ гупчэм ит аллеим зэрэтетыр зашIэм, хьакIэ купым ар зэрагъэлэгъунэу кIогъагъэх. Кьалэм ицIыф цIэрыIохэм Мыхьамэт ахэфэнэу зэрыхьугъэри бужыкIэ

кытфэчэфэу кытпэгъокIыгъ.

Хасэр зызэхашагъэр илхэси 5 зэрэхьугъэр бэмышIэу хагъэунэфыкIыгъ. Аслъан кызырэтIуагъэмкIэ, Адыгэ Хасэм и Совет икIэрыкIэу хадзыжыгъ, ащ адыгэ лъэпкьым ямылкъукIи яакъылкIи фэлажэ зышIоигъо ыкIи зылгъэкIышт кIалэхэр хагъэхьагъэх, джащ фэдэу жьыхэм я Совети хадзыгъ.

Хасэр зычIэт унэр дэгъоу агъэпсыгъ. КъычIахьэхэрэм адыгэ лъэпкьыр зышхыгъэр ыкIи зыфэ-

Щукэ Аслъан,
Шънахъо Ибрахим,
Нэгъой Заур.

Тилъэпкъэгъухэр ЕРМЭЛХЬАБЛЭ ШЫХЫМЭХЭП

псынIэу бэгъуагъэх. Адыгэхэм афашIагъэм ихьатыркIэ дэгъоу зэфыштыгъу псэухэзэ, Урыс-кавказ заор кызыссыхэм, япсэукIэ кызырэтIуагъэрэм емызэгъэху Урысыем ипачыхьадзэ хахьэ-хи, ябысымыгъэ адыгэхэм ахэр кызэоажыгъагъэх.

Кьэралыгъошхом пщылхэр шхьафит зышхыжыгъэхэм, зыгъэпщылIыштыгъэхэм яIоф кьахалхьан фимыгъэхэу зэрэхьунэу адыгэхэм ашхъэ ащфьжыи, шхьафэу псэунхэу рагъэжэгъагъ. Ау япсэупIэжэ чыжэу IукIыгъагъэхэп, километр 30 фэдизкIэ IукIотыхи, кьуаджэу Шхьащфьжэ зыфаусыгъэр шагъэпсыгъагъ. Нэужым ермэлхэр адыгэхэр зыдэсыгъэхэ кьуаджэм ЕрмэлхьаблэкIэ еджэгъагъэх.

Зэманхэр зэблэкIыгъэх. Кавказ заори, революциери, Хэгъэгу зэошхори тарихым ижыгъахэр зэ зыдихьыжыгъэх.

Непэ Ермэлхьаблэ адыгэхэу нэбгырэ мини 2-м ехъу щэпсэу. Зыхэхсэм агуэрIох, шхьэкIэфэныгъэ кьафашIы, зэныбджэгъуныгъэ азыфагу илх. Непи адыгэ цIыфхэр хьакIэхэм мыщ дахэу ащыпэгъокIых. Тхьамафэр Ермэлхьаблэ тызидэсым, зыхьакIэщ тисыгъэр адыгэ бзылфыгъ. Ар Аванесова Фатим Нурдин ыпхьур ары. Бзылфыгъэ чан, еджагъ, кьалэм дэт лингвистическэ-социальнэ институтым иректор.

Адыгеим мыщ цIыфхэр кызырэтIуагъэр зыраIом, бысым-гошэ хьупхэм ихьакIэщыпчэ кытфызэлIуиубгъукIыгъ. Мэфэ псаухэр чIыпIэ зэфэшхьафхэм, анахьэу Успенскэ районым, ащыдгъакоштыгъэхэми, тиунэм фэдэу институтым ихьакIэщ пчыхьэрэ тыкьекIолIэжыштыгъ.

Адыгэ Республикэм икультура Успенскэ районимрэ Ермэлхьаблэрэ ащыпсэухэрэм алхэ-

кьафалотагъ. Хьагъэуджыр исабынгъом кышхыгъагъэу Ермэлхьаблэ дэсыгъ, Iофи щышIагъ. Пщынэм кыыригъаIоу зысегъасэм, кьалэм щызэхашэ-щтыгъэ «Черкес пчыхьэхэм» чанэу ахэлажэщтыгъ. Ипщынэ макъэ адыги, ермэли, урыси кыдашгъоштыгъэх, ежыри шIу кьалэгъуштыгъ. Кьалэм кызыдэкIыжымы Мыхьамэт бэрэ рагъэблагъэщтыгъ, адыгэ кьуаджэхэри кыкIухьэхэу хьуштыгъ.

Непэ Хьагъэуджым исурэт кьалэм ыцIэ рязыгъэуагъэхэм

дэр языгъэшIэн стэндхэр палгъагъэх. Ахэм ащыщ Советскэ Союзым, нэужым Урысые Федерацием и Лыхьужэ хьугъэ адыгэхэм ясурэтхэр. Хасэм адыгэ тхакIохэм кыдагъэкIыгъэ тхылыхэр, лъэпкьым итхыдэ кьэзыуатэхэрэр щаугъоих. Адыгэхэм яунэ кIоцIхэр зэрэзIухыгъагъэр, агъэфедэщтыгъэ пкыгъоухэр кьэзыгъэлэгъорэ кьогъуи иI. Джащ фэдэу Успенскэ районимрэ Ермэлхьаблэрэ кьащыхьугъэ цIыфхэу гъэхьэгъэ инхэр шыIакIэм илхэныкIэо зэфэшхьафхэм ащызышIыгъэхэм,

— Щырагъаджэх.

— Сыкьакомэ хьушта, сахатхэщта еджэхэрэм? — гушIуагъэ бзылфыгъэр.

— Ары. Зи пэрыоху кыпфэхьуштэп.

— Ащыгъум сикIали кызыдэсэнышх, зыдгъэтхышт. Шьопсэу, тыжъугъэгъушIуагъ, — ыIозэ, тымынIосэ бзылфыгъэр игъогу тыхьажыгъ.

Хасэм цIыф куп адыгабзэкIэ тхэнхэу ыкIи кьеджэнхэу зэрагъэшIэнэу зэрэзэхьыгъагъэр шыпкьэ. Охьтэ гъэнфагъэкIэ зиунэ чIэзыгъахьэхэрэм афэ-

ащыщ дворецым иIофышIэхэр рагъэпльыныхэу пащэр кыкIэлэ-лэIугъ. «Нэфым» икьэшъуако-лэхэм ягуапэу ар афагъэцэкIагъ.

Ащ буж хьакIэхэм кьалэм ичIыпIэ дахэхэр, саугъэтхэр, тхьэлгъэлупIэу дэтхэр кьарагъэлэгъугъэх.

«Джыри шъукъаку!»

Адыгэ Республикэм и Кьэралыгъо Академическэ кьэшбокIо ансамблэу «Налмэсыр» Ермэлхьаблэ культурэм и Дворецэу дэтым кызышхыгъогу мафэр кьэлэдэхсэм ащыгъупшэжыштыгъ. Кьэшэо зэфэшхьафхэр, шьошэ дахэхэр, кьэшъуакохэм яIэпэлэсэныгъэ кьаплыгъэхэр аумэхьыгъэх.

СакIыб дэсыгъэ ермэл бзылфыгъэр зыфэмышхыIэу сыхьатитIо «Налмэсыр» кьэшэофэ ынэпсыхэр фэмылажэхэу гыгъэ. Зэпыугъом сызэупчIым, тикъэшъуакохэм афэдэ дэдэу ыгуи ыпси кьашьом езытызэ лъэпкь кьашьохэр кьэзышIэу дунаим тетыр зэрмакIэр, тэтыхэм афэдэ ныбжыи зэрымилэгъугъэр кыIуагъ. Иунагъо исыхэри, илахьылхэри кызырэтIуагъэхэр инэу ыгу хэкIыштыгъ.

«Мыщ фэдэ кьэшэо дахэхэр, зыфэдэ кьэмыхьугъэ кьэшэокIо ансамбль зилэхэ лъэпкьыр шыIэ зэпытышт. «Налмэсыр» изакьомы, егъашIэм ащ игугъу ашIышт. Тхьашъугъэпсэу шьукызырэтIуагъэмкIэ, ащ фэдэ кьэзгъэлэгъонхэр тищыкIэгъэ дэдэх. ТагъэгъушIогъэ кьодьен, тыгъухэм зарагъэлэгъыгъ, тамэ кьыдгъагъэкIагъ», — урыс унагъоу яплыгъэхэм ащыщ исхэм агу зэлухыгъэу кытаIуагъ. Кьызыдэшхьохэрэ мэкьамэхэми «псэ» апытэу, кьашьохэрэри профессионал закIэу зэхэт ансамблым зэригъэрэзагъэхэр, ащ пае зэрафгъеогъэхэ алэгъушхьохэм тхьамафэки узыр зэрахэмыжъукIыжыштыгъ, бэшIагъэу ащ фэдэ кьэзгъэлэгъон кIэракIэ зэремыпльыгъэхэр ежэ-ежырэу кыткIэрыхьэхэ бэм кытаIуагъ, ансамблым ипачэу Кьулэ Мыхьамэт «тхьауегъэпсэушхо» кылэжыгъ.

Джыри якъалэ зыщыкIоштыгъ кызырэежэщтыгъ, адыгэ кьашьохэм яплыгъэхэу зэрэхьазырыштыгъ, профессионал шыпкьэхэр «Налмэсыр» кызырэ-эшхьохэрэ цIыфхэм аушъэ-фьгъэп.

«Налмэсыр» кьэшэо.

ахэтэу кьэлэ гупчэм ит. Ащ ыпашхьэ адыгэ джэгъоу шашIыгъагъэм цIыфыбэ еплыгъ, ежым дэхэ дэдэу кыыригъаIоштыгъэ кьэшэо ордэу «Хьакулашэм» кьыдэшъуагъэх.

Хасэм и Унэ тышылагъ

Адыгэ Хасэу Ермэлхьаблэ щызэхашагъэм ыкIи унэу ар зычIэтым нэIуасэ зафэпшIыныри гъэшIэгъоны. Хасэм итхьаматэу Щукэ Аслъан

непэрэ мафэм спортым дэгъоу зыкышхыгъэлэгъорэ ныбжыкIэхэм ясурэтхэр залым пылгъагъэх.

Хасэм ичIэхьагъу тыIухьагъэу урыс бзылфыгъитIоу зыныбжэ хэкIотагъэхэм тыкьагъэуштыгъ.

— АдыгабзэмкIэ мыщ щэжъугъаджэхэрэба? — кыгъэупчIыгъ зыр. ТапэкIэ адыги, урыси, ермэли тыбзэ зышIэ зышIоигъо псэури Хасэм зэрэригъаджэщтыгъэхэр тыгу кьэкIыжыгъэу етIожыгъ.

разэхэу ахэр еджагъэх. Джы яунаеу яIэ хьугъэ унэм адыгабзэр, адыгэ хабзэр, хэдыкIыныр, кьашьохэр щызэрагъэшIэщтыгъ.

Мыл джыджыур кьажэщтыгъ

КьэшэокIо купэу «Нэфым» хэтхэр мыл IэрышI шыхьагъэм кызырагъэблагъэхэм, зэрэгъушIуагъэхэр плъэгъун фэягъэ! Сыхьат псаурэ ыпкIэ амыгъу мылым лъэрычэкIэ кышхыгъагъ, чэфыгъэх, тефагъэри макIэп.

— Мыл дворецыр партией «Единая Россия» зыфилорэмрэ Краснодар крайм и губернаторэу Александр Ткачевымрэ кьалэм щыпсэурэ цIыфхэм шIухьафтынэу кьафашIыгъ, — кытитIуагъ дворецым ипачэу Виктор Бондарчук. — Кьызызэлухыгъэр мазэ хьугъэ кьодьы.

Тэри, ащкIэ тызэрахьауапсэрэри кыхэхэу, тафэгъушIуагъ. Мыл шьофым чыIэ кышхыгъэ кьэшъуакохэм чай стыркIэ зызагъэфэбжымым буж шьуашхэр ащымыгъэхэми, якъашьохэм

Ермэлхьаблэ дэт
мыл дворецыр.

ЩЭПСЭУХ АДЫГЭХЭР ДУНАИМ

ШЪАУКЪО
Аслъангуаш,
«Адыгэ
макӕм»
ижурналист

Шъхъашэфыжымэ яшыгъу-пӕст

Краснодар краим
ит чыплӕху адыгэ-
хэр нахъ зэхъуы-
тагъу зыщыпсэу-

хэрэм ащыц Успенскэ районым ит адыгэ кӕд-
жищыр. Ахэм бэмышӕу тащылагъ, нӕуасэ
зафэтшыгъ. Апӕу тызыдӕхъагъэр Шъхъашэфыжъ.

Адыгэ культурэм и Мафӕхэр Успенскэ районымрӕ кӕлӕу Ермӕлхъаблӕрӕ зӕращыкӕлӕхэр кызылӕтхыгъэр мӕкӕ-
гъӕу клӕракӕхэр чыплӕ зӕфӕ-
шъхъафхэм пӕшорыгъэшъу
апальгъагъэх. Район гъзетӕу
«Рассветми» кӕгъӕлӕгъон-
хэм цыфхэр зыщыплъынхэ
алӕкыщт чыплӕхэр кыхиу-
тыгъагъэх.

Нӕбгырӕ миниплӕм ехъу
кӕуаджӕхэм кӕлӕми адыгӕу
адӕс. Кӕлӕдӕсхэм нӕмыкӕ
лӕпкӕхӕкӕхэр нахыбӕмкӕ
«черкескӕ» яджӕх. Ежъ кӕлӕ
еджаплӕхэм ащеджӕрӕ ныб-
жыкӕхэм, район гупчӕм ты-
зыщыдӕгушылагъэхэм ана-
хыбӕми «тычеркес» аӕ, «чер-
кесымрӕ» «адыгӕмрӕ» ямӕхъа-
нӕкӕ зӕтхыгъӕм ыкӕу кӕ-
лонӕу ашӕрӕп. Кӕоджӕдӕс са-
бийхэм адыгабзӕр дӕгъу
ашӕ, лупкӕу рӕгушылӕх. Кӕ-
лӕм дӕсхэм кӕагурӕло, ау зӕкӕ-
ми нӕдӕлӕфыбзӕкӕ кӕеджӕн-
ху ыкӕи тхӕнху ашӕрӕп.

Апӕрӕ кӕуаджӕу тызыд-
хъагъэр Шъхъашэфыжъ. Цыф-
хэр хъакӕхэм кӕагъӕщтыгъэх.
Адыгеим кыкӕыгъӕ творческӕ
коллективхэм бӕрӕ зӕралумы-
кӕхэрӕм кыхӕкӕу кӕсынхэм
дӕгузӕжӕушыгъэх.

Кӕоджӕ гупчӕр кӕабзӕ ыкӕи
гохы. Еджаплӕр, культурӕм и
Унӕ, ФАП-р, клӕлӕцыкӕу ы-
гъыплӕр, тучаныр кызыкӕлӕ-
лӕкӕх. Мӕщыт дӕхӕшхэр ахэм
кӕашхъащыт.

Клубым ыпашхъӕ адыгӕ
джӕгукӕ кыщытпӕгъокӕы-
гъэх. Клӕлӕцыкӕу кӕашӕкӕ

плӕхэм кыарыкӕыгъэхэр, Ермӕл-
хъаблӕ дӕсху мыщ кӕкӕуагъ-
хэр залым чӕсыгъэх. Зӕкӕ тхъ-
жыкӕху клӕлӕцыкӕу кӕашӕкӕ
купӕу «Нӕфым» икӕашӕохэм
яплъыгъэх, адыгӕ усӕу клӕлӕ-
цыкӕлӕм кӕаохэрӕм ядӕлӕгъэх.

«Нӕфым» ипрограммӕ даху
зезыщӕрӕ Кушъу Светӕ кӕ-
ашӕкӕ цыкӕлӕхэр зӕхӕцӕнху
зӕрӕхъугъэр, хӕгъӕгу зӕфӕшъ-
хъафху тильӕпкӕгъуэхэр зы-
щыпсӕуэхэрӕм зӕращылагъэхэр
цыфхэм кӕафӕуагъ, кӕашӕом

Мӕщбӕшӕ Налбый
издӕгушылӕгъухэм
ащыц.

кӕашӕор кыкӕлӕтӕкӕло. Мыщ
фӕд цыфзӕхӕхъ зӕхӕцӕгъ-
нӕу зыгу кӕкӕыгъэр Адыгӕ
Республикӕм и Кӕралыгъо
Совет — Хасӕм идепутатӕу
Кырымт Мухъдин ары.

нӕфыкӕы районым, чылӕм кӕ-
ашхъугъэху, ащӕплӕгъэху
чыплӕ зӕфӕшъхъафхэм ащып-
сӕурӕ клӕлӕхэр еджаплӕми кӕу-
аджӕми ӕпылӕгъу кызырафӕ-
хъухэрӕр. Мары предпринима-

Налбый Ианӕм тырагъӕблӕ-
гъагъ. Пӕцӕрыхъакохэр нӕгу-
шылагъэх. «Шъхъашэфыжхэм
хъакӕлӕпӕгъокӕынымкӕлӕ апшъӕ
уагъӕкӕлӕштӕп» зӕралорӕр мӕфӕ
заулӕу мыщ тызӕрӕщылагъӕм
кыгъӕшъыпкӕжыгъ.

Еджаплӕм щеджӕрӕ сабий-
хэм япчъагъӕ, тыдӕкӕи фӕдӕу,
аужырӕ уахъгӕм хахъорӕр бӕп,
ау кӕхъуыгъакӕхэм апае зӕр-
районӕу клӕлӕцыкӕу ыгъыплӕ-
ху жы кӕуыгъэхӕмрӕ зӕфӕшъ-
жыгъагъэхӕмрӕ агъӕцкӕлӕ-
жыынху шырагъӕжыагъ.

Огъурлӕ Хысӕрӕ Татьяна
Черкесовамрӕ ягуапӕу хагъу-

Хъакӕхэм
джӕгукӕ
кӕапӕгъокӕы.

Джы гъӕмафи кӕымафи шъӕ-
жыхӕхэр ащ кӕкӕлолӕштых.
Ахэр зишушлагъэхэр Виктор
Бекетовыр ары.

Культурӕм и Унӕу кӕуаджӕм
дӕтми гъӕцӕкӕлӕжыын ӕоф-
шӕнхэр шырагъӕкӕлолӕгъэх.
Пчӕлӕупӕр агъӕкӕлӕрӕкӕлагъ,
залыр агъӕкӕлӕжыгъ, тетӕысхъ-
плӕ шъабӕхэр клӕу чӕагъӕу-
цагъэх. Джащ фӕдӕу чыплӕ
администрацием ӕофышӕхэр
зычӕсхӕ унӕм игъӕцӕкӕлӕжыын
шӕху кызыраухыщтым пы-
лӕых, ФАПри зӕтырагъӕпсы-
хъажыгъ.

Шъхъашэфыжъ дӕт гурыт
еджаплӕр Успенскэ районым
изакӕоп, краими анахъ дӕгъу
итыхэм ахалыгът. Клӕлӕгъӕ-
джӕ дӕгъухэр ӕутых, ахэр па-
цӕм ӕлӕпылӕгъуху гъогу занкӕ
сабийхэр зӕрӕтырацӕнхэм фӕ-
лажӕх.

2008-рӕ илӕсым адыгабзӕм-
рӕ адыгӕ литературӕмрӕкӕлӕ
езыгъӕджӕхӕрӕ клӕлӕгъаджӕу
Мӕщбӕшӕ Аминӕт «Урысыем
ӕлӕлӕгъӕджӕ анахъ дӕгъу» зы-
филорӕ номинациемкӕлӕ текло-
ныгъӕр кыдихыгъ. Еджаплӕ-
ми, районым, адыгӕ лӕпкы-
ми ацӕ ылӕтыгъ.

Еджаплӕм шыгъӕпсыгъӕ му-
зеим клӕлӕеджӕкӕлохэм яплуны-
гъӕ-гъӕсӕныгъӕкӕлӕ мӕхъаншхо
и. Мыщ еджаплӕм, кӕуаджӕм
кыарыкӕуагъӕм, заом иветеран-
хэм, цыф цӕрылӕхэм афӕгъ-
хыгъӕ кӕбар гъӕшӕлӕгъонхэр
чӕбгъотӕштых.

Адыгеим икультурӕр и Мафӕ-

хэр окӕфӕх кӕуаджӕм куль-
турӕм и Унӕу дӕтым цыфхэр
пчъагъӕрӕ кыщызӕрӕгуо-
гъэх. Ахэм агу кӕагъӕкӕыжы-
гъӕх лӕпкӕ хӕбзӕжху адыгӕ-
хэм зӕрахъӕщтыгъэхэр. Клӕлӕ-
еджӕкӕлохэр зыхӕлӕжыгъӕ ли-
тературнӕ-музыкальнӕ зӕнжӕ-
кӕу шыкӕуагъ. Чыплӕ еджа-
плӕм ӕлӕлӕеджӕкӕлохэм Текло-
ныгъӕшхор кызыдахыгъӕр
илӕс 65-рӕ зӕрӕхуэрӕм фӕгъ-
хыгъӕу Шъхъашӕкӕо Хысӕ
ипӕсӕу «Тӕ тызаф» зыфилорӕр
кӕагъӕлӕгъуагъ. Джащ фӕдӕу
АР-м гъӕсӕныгъӕмрӕ шӕны-
гъӕмрӕкӕлӕ и Министерствӕ
еджӕплӕ библиотекӕм пае ме-
тодическӕ литературӕ, адыгӕ
пшысхэр, адыгӕ хӕбзӕхэм афӕ-
гъӕхыгъӕ тхылӕхэр кӕафари-
гъӕшагъэх.

Шъхъашэфыжъ культурӕм
и Унӕу дӕтым ипацӕу Урысы-
кӕо Фатимӕ игугъуи кӕтшы-
нӕу тефӕ. Ныбжыкӕлӕхэм язы-
гъӕпсӕфыгъо уахътӕ дӕгъу
ыкӕи шуагъ кытӕу зӕрафы-
зӕхищӕщтым ренӕу ӕуж ит.
Адыгӕ кӕашӕохэр кӕзышырӕ
пшъӕшӕжыӕе куп зӕхӕцагъӕ.
Пхъӕкӕычхэр зыгъуӕс пшы-
нӕрӕ шӕонтырыпрӕ АР-м культу-
рӕмкӕлӕ иминистрӕу Чӕмышӕо
Гъазый шухъафтынӕу ариты-
гъӕх, ащ лӕшӕу шыгушлукӕы-
гъӕх.

Тхъамафӕр гъӕшӕлӕгъонӕу
кӕуагъӕ. Шъхъашэфыжхэм
инӕу тызӕрафӕрӕзӕр гъӕзет
нӕкӕлӕбгъохӕмкӕлӕ ятӕло.

(Джыри кыкӕлӕлӕкӕлӕшт).

«Нӕфыр» кӕашӕо.

купӕу «Нӕфым» хӕтхӕри псын-
кӕлӕу ахэм кӕадӕуджыху ра-
гъӕжыагъ. Кӕоджӕ админист-
рацием ипацӕу Мӕщбӕшӕ
Налбый гъусӕхэр илӕху кӕ-
кӕуагъэхэр ригъӕблӕгъагъэх.

Культурӕм и Унӕ цыфхэр
чӕзӕрӕмыгъафӕх хъуыгъ. Гъу-
нӕгъу кӕуаджӕхэм, Шъхъашӕ-
фыжъ кыпӕблӕгъӕ урыс псӕу-

Концертым ӕуж чылӕм дӕт
гурыт еджаплӕм ишхӕплӕ кыт-
фӕчӕфху кыщытпӕгъокӕы-
гъэх. Районым гъӕсӕныгъӕмкӕлӕ
и Гъӕлорышӕплӕ ипацӕу Татъ-
яна Черкесовамрӕ ащ игуадзӕ-
ху Кугъурлӕ Мыхъамӕт, Бгъо-
шӕ Зурид, еджаплӕм ипацӕу
Огъурлӕ Хысӕ, чыплӕ адми-
нистрацием ипацӕу Мӕщбӕшӕ

телӕу Кургъузӕ Аслъан еджа-
плӕм испортзал зӕрӕщыгъу ари-
гъӕгъӕкӕлӕжыгъ. Ныбжыкӕлӕ-
хэм апае кӕоджӕ гъунӕм иунӕ
мылӕкӕкӕлӕ стадион шаригъӕ-
шыгъ.

Икӕыгъӕ илӕсым еджаплӕм
ышхъӕ зӕрӕщыгъу зӕблахъу-
гъ, еджӕплӕ шагум футбол джӕ-
плӕ сабийхэм кӕащыфашыгъ.

Шъхъашэфыжъ
ныбжыкӕлӕхэмкӕлӕ
бай.

СССР-м псауныгээр кээуэхумэгъэнымкIэ иотличникэу, IофшIэным иветеранэу, Теуцожь районым ыкIи кьуаджэу Аскэлае яцIыф гэ-шуагъэу Барцо Хьалимэ ыпху Бэгъушэ Асыет илээс 41-рэ хуэгъэ Аскэлае дэт фельдшер-акusher пунктым зипащэр. Асыет зянэ-зятэхэр зыгъэлъапIэхэу, ягъэспэтхидэ зыщымыгъушэрэ цIыф Iуш шхьалытэжымэ ащыц. Ахэм ягушыIэ щэрыохэу ыгъэфедэхэрэм мэхьэнэ куоу ялэр гъэшIагъоу нахь игъэкIотыгъэу Асыет ахэм якъэбар кысфилуатэ сшIоигъоу селъэлугъ.

джэгъу Керченскэ хытIуалэм щыриIагъ. Бэгъушэ Асыет ыгу кыэкIыжэрэп кIалэм ыцIагъэр, ау дэгъоу

зэныкъомрэ атедзагъэхэу кьухытIу сымаджэмэ къяжэщыгъэ. Хьалимэ игопагъ: «Къухьэр шъабзэ псым щесын, слъэ-шхьэ кьупшхьы узынэп». Ау

им зэрэпэуцужыгъагъэмкIэ.

Джыри зы шысэ. Тэхутэмыкье район гупчэм кыкIыгъэу хэбзэ кьулыкъу зэрихъэу лIы-кIолI горэ Бжыхъэкьеожым кьэкIогъагъ. Хьалимэ тхьамэ-гъэп, колхоз хьамбарым икIадов-щыкыгъ. Хуульфыгъэнчэ кьуа-джэм лIэу кьыдхьагъэр Хьалимэ кьэкIолIагъ, гушыIэгъу кы-шыгъ, илэгъун кьыриIотагъ. Хьалимэ икьоджэгъухэу Хьатитэ Кьырмазырэр Барцомэ япху Па-кьэрэ кочышхьэугъой кыкIы-жыхьхэзэ кьауытыгъэх, коц ки-лограмм тIурытIу кьапкыра-хыгъ, хьапс атефэ, нэгъыритIум яунэхэр ригъэлъэгъунхэу кьелъэлугъ. Хьалимэ игупшысэхэр

гъушэ Асыет ылыгътэрэр янэрэ ятэрэ зэгурыIоныгъэу, гукIэгъоу азыфагу илыгътэр, ялорэ яшIэ-рэ зэрэзэхэлъыгъэр, ижыкIэ адыгэмэ пIуныгъэм фэгъэхыгъэ амалэу яIагъэхэр зэрагъэфедэ-щыгъэр ары.

Барцо Хьалимэ хэбзэ Iофым дакIоу, иунагъуи дэгъоу дэлэ-жыагъ. Ичыиф кьамылышхьэ унэ цIыкIу чырбыщ унэIэ зэ-блихыгъ. Кулэрэ ежыиррэ зда-гъотыгъэ сабыибыр апIугъэх, рагъэджагъэх. Нэгъырэ пэпчэ тхылъ зырыз кьапыштхыхьан плъэкIышт, джарэу шыIэныгъэм зыдигъэуцугъэ чIыпIэхэр агъэ-лэапIагъэх, агъэкIэрэкIагъэх, щысэтэхыпIэху мээкIох. Заурбий Саратов дэт юридическэ инсти-тутыр кьыухыгъ, юстицием иге-нерал, Адыгэ Республикэм иза-служеннэ юрист. КъуитIу ыпIугъ: Анзор зыпху кыкIэни игъонэ-мысэу фыкьуагъэ, ятIонэрэ кьор Азамат. Заурбий Мыекьуапэ шэпсэу, пенсием щыI.

Нэфсэт поселкэу Яблон-скэм шэпсэу. Налщык дэт тех-нологическэ техникумр кьы-хыгъ. ИсэнахьаткIэ товароведэу Iоф ышIагъ. Кьорэ пхъурэ — Адамрэ Саидэрэ — ыпIугъэх, пхьорэльфитIу иI. Рахымэт Адыгэ кьэралыгъо институтыр кьыу-хыгъ, Краснодар дэт педучили-шым илээс 20-рэ физикэмрэ хьысапымрэкIэ щыригъэджа-гъэх. Джы пенсием щыI, дин-лэж. ПхъуитIу ыпIугъ — Зем-фирэрэ Эльвирэрэ, пхьорэльфи-тIу иI. Краснодар шэпсэу. Асыет Мыекьопэ медицинэ училищыр кьыухыгъ, псауныгъэр кээу-хумэгъэным иотличник, Теуцожь районым ыкIи Аскэлае яцIыф гэшуагъ, кьуищырэ — Анзор, Мурат, Хьазэрт, кьорыльфип-пIырэ иIэх. Минсурэ икьоджэ гупсэу Бжыхъэкьеожым шэ-псэу, Налщык дэт технологиче-скэ техникумр кьыухыгъ, кьуй-тIу — Юрэрэ Тимуррэ, кьорэль-фиц иI. Аскэр илээс зауэрэ Кубанскэ университетым хьыса-пымкIэ щыригъэджагъэх. Джы Бжыхъэкьеожым шэпсэу, еджа-пIэм идиректорэу Iоф ышIагъ, янэ-ятэмэ яунэгъо лъапсэ ис. Илээс кьэс жьоныгъуакIэм и 9-м янэ кьылыгъгъэхмэр ахэм кьакIэхухьажыгъэхмэрэ иунэ щызэрэугъоих. Зы кьорэ — Ар-тур, пхъуитIурэ — Заремэрэ Светланэрэ, кьорылыфым пхьор-эльфым нэгъырий иIэх. Разыет медицинэм иIофышI. Бжыхъэ-кьеожым шэпсэу. Зы кьорэ — Арамбий, пхъуитIурэ — Фа-тIимэтрэ Саидэрэ, кьорыльфипхьорэльфэху шы иIэх.

Барцо зэшхьэгъуситIум кIуачIэу кIэлэпIуныгъэм халхьа-гъэм тефэрэ гушIуагъор якIэлэ-гъуми агъотыгъ, жышхьэ тхэ-жы яхуулагъэх. Ащ фэдэ лъфы-гъэмэ уцIэлэфэ уарыгушхо кьущт, ушымыIэжым псэ зыпыт сау-гъэт хьалэмэгъэу уилIуж лъагъэ-кIотэшт.

Тыхэт уахътэм Кулэ иунэ-гъуачIэ ис, ыкьоу Аскэр лъэхэс. Кьорылыфым ахэм якьорыль-фыжхэм нэгъырэ 23-рэ мэх-хух.

Барцо Хьалимэ наградэу заом кьышыфагъэшбошагъэр макIэп. Орденхэу шы кыгъэхъэгъагъ. Ежэ Хьалимэ анахь ыгъэлъапIэ-щыгъэу Бэгъушэ Асыет кьы-шIэжырэр Жьогъо Плыжыым иорден.

Барцо Хьалимэрэ Кулэрэ ате-кIыгъэмэ псауныгъэ пытэм хэ-хьошхо дыряIэу шIукIуапIэ хьунхэу Тхьэм тафельIу.

ЕМЫЖ Муслымат.
КIэлэгъэджэ IофшIэным иветеран.

Сурэтым итыр: **Барцо Хьалим.**

ЩЫIЭНЫГЪЭ ГЪОГУШХО КЪЫКIУГЪ

Бэгъушэ Асыет ятэу Барцо Юсыф ыкьо Хьалимэ жьоны-гъуакIэм и 5-м, 1921-рэ илээ-сым кьуаджэу Бжыхъэкье-жым кьышыхыгъ. Кьызэры-хухьагъэр лэжэкIо унэгъошхо зэдIужэу щытыгъ. Хьалимэ янэ-ятэхэр лэшэу зэгурыIоты-гъэх. Юсыф иунагъо зихуульфы-гъэ акыл зышхьащытхэм ащы-щыгъ, игушыIэ кIуачIэ иIагъ, унашъоу ышIырэмэ цIыфмэ уасэ аратыщыгъэ. Ежэ Юсыф иIа-хьылхэм, иныбджэгъухэм ямы-закъоу, икьоджэгъухэм упчIэ-жыгъэу ашIыщыгъэ. Цыф гэ-сагъэхэр ыгъэлъапIэщыгъэх, щысэтэхыпIэхэу ащ фэдэ цIыф-мэ якъэбар илыфымгъэмэ апа-шхьэ щыIуатэщыгъэ. ИкIалэ-хэр зэкIэ ригъаджэхэ шIои-гъуагъ. Ишхьэгъусэу Хьымсадэ цIыф шъэбэ рэхьатэ, IорышIэу щытыгъ. Исабиймэ яфэIо-фа-шIэхэр иIоф шхьалыгъэх.

Барцо Юсыфрэ Хьымсадрэ яунагъо Хьалимэ ятIонэрэ са-быеу кьыхуагъ. Апэрэр цыкIуэ ашIолIэгъагъ. Ащ ыуж кьэху-гъэх Сафит, Джамболэт, Долэт-хьан, ФатIимэт, Щэрифат, Нур-бий, Дзэхьан.

Бжыхъэкьеожым илээсибл еджапIэр Хьалидэ кьызышеу-хым, Тэхутэмыкьеоу гурыт еджапIэм ишIэныгъэ шылгыгъэ-кIотэнэу агъэкIогъагъ. А еджэпIэ дэдэм кьуаджэу Натыхуае кы-кIыгъэ Тыкьо Индрыс ыпху Кулэ Хьалимэ деджэну зеклас-сэгъу шыхуыгъагъэх. КIэлэ нэ-утхэу, еджэным фэшхьаф Iоф зымыIэу хымэ кьуаджэу кIуагъэм Кулэ идэхэгъэ мэшIотэп занэу ыпсэ хэпIагъ. Гурыт еджапIэр кьамыухыгъэу Хьалимэрэ Кулэрэ яшIульгъэу илэгъонэгъэ зэдыте-хьагъэх. Нысэщэ джэгум Бжы-хъэкьеожым дэхэр Барцо Юсыф ишагу щигъонгъэх. Ащ нахь гушIуагъо цыфым кьекIу-жырэп.

Бэ темышIагъэу зынахь тхьа-мыкIагъо мыхужырэ зэо мэх-хьаджэр кьэжыагъ. УшэтыпIэ-шхоу Хьалимэрэ Кулэрэ яшIу-льгъэу ар кьышхьарыуцагъ. Апэ дэдэ заом ащагъэмэ Хьали-мэ ахэфагъ, зэо IофыгъохэмкIэ мэхьанэшхо зилэ чIыпIэу Кер-ченскэ хытIуалэм Барцо Хьали-мэ Iуащагъ. Цыф жьугъэхэр а чIыпIэм зэреджагъэхэр «Фэхы-гъэм ихытIуал» («Против 100 смертей»). А чIыпIэм заор лы-гъэу шыкIуагъ. ЗэпыупIэ цыкIоу атакэмэ афэхьугъэхэм уIэгъэ хьылгъэ зытэльхэр санитарнэ взводмэ ашаугъонщыгъэ.

Хьалимэ адыгэ дзэкIолI ныб-

кьешIэжы кьуаджэу Лахыщы-кьуае зэрэщыщыгъэр, янэ-ятэхэм Хьалимэ кьокIэ зэраштэгъагъэр, лIыжымрэ ныморэ шIэлэфхэ зэ-рээлэыкIуагъэхэр, блэгъэныгъэ азыфагу зэрилыгъэр. Хьалимэ кьызэриIотэжыщыгъэмкIэ, лахыщыкьеоу кIалэр лэпэлэгъэ ищыгъэу, кьопшIэ дахэу щытыгъ. Хьалимэ кьыриIотыгъэ исэмэ-губгъукIэ иджьыбэ янэ кьыфи-рилхьагъэу дыухэ тхыгъэ зэ-рилгыр. «Самолетхэр кьыт-шхьарыбыбзэу бомбхэр кьыра-дзыхыкэ зыхьукIэ, сисэмэгуб-гъукIэ сянэ идыхуэ упэблагъэу кьэгъолъ», — лахыщыкьеоу кIалэм зэриIотыгъэр Хьалимэ игукъэкIыжмэ зыкIэ ащыщыгъ.

1941-рэ илээсым игъэмэфэ пчэдыж горэм пый шхьухьа-шIэм исамолетхэр Керченскэ хытIуалэм кьышхьарыбыбзэу. Бомбхэр кьырадзыххэу зырагъа-жэм, командирым командэ кве-ты: «Ложи-и-исы!» Лахыщыкьеоу кIалэр ныбджэмэ кьеджэ: «Хьа-лим, сисэмэгу...» КIалэм игу-шыIэ ныкьокъалоу пым ибoмб кьутафэ кьыулыкыгъ. Хьалимэ кIалэм ылыпшгъу илэ хуэгъ, иджабгъу лъашхьэ кьуаIагъ. Ныбджэгъум зауэрэ еджагъ, ау джэуап ыгъотыгъэп. Хьалимэ кIалэм едохуулагъ, ынэгу кIа-плэ шIоигъоу ышхьэ тIэкIу кьыIэтыгъ, ау ылэгъугъэм иакъыл щигъэуагъ. Кьызэнэхэ-жым ахьшан чэпзэхэогъум уахътэр нэсыгъагъ. Хьалимэ ылакьомэ кьызэратемыуцэ-шущыр кьыгурыуагъэу, ду-наир шIунокI кьэхуфэ ышIуабэ дашIэу ныбджэгъу хьадэм дэжэ щылыгъ.

МэшIо лыгъэшхор мафэм зы-щыкIогъэ шьофым пчыхэ мэ-захэм санитар-угъоежыахэр кьызехьэхэм, ымакэ кьыкIыж-рэпти, ямыджэшъоу ебгъукIуа-гъэх. Хьалимэ хьадэгъум еуцэ-лагъ, зыкьаригъэшIэн, зэхари-гъэхын зэрымьамалыр кьыгу-рыуагъ. Иныбджэгъу исэмэгу джыбэ илэ дыухьэр джэназ нэ-мазэу зэныбджэгъуитIуми афи-лытэнэу Тхьэм елэIугъ. Сани-тар купым тIэкIу ауж кьынагъэу кIалэ горэм Хьалимэ ишIэу ма-кэ кьызэзэхэхым ыуж кьы-шхьарыхьагъэх. Ащ дэжым ыгу кьэмакIи, ыкIуачIэ чIинагъ.

Медсанчастым Хьалимэ ифэ-Iо-фашIэхэр зыщаухыхэм, кьа-лэу Баку дэт дзэ госпиталым кьухьэкIэ ащыт сымэджэ хьы-лэмэ ахэфагъ. Кьынышхо алъэ-гъуэз, хылушъом нагъэсыгъэх. Зэрэсымэджэзэщэхэр кьыры-шIэнуу кьащ плыжыкымрэ мэ-

хэукъуагъ. Зы километри кьу-хытIуми акIугъагъэп самолет-хэр кьашхьарыбыбзэи бомбхэр кьырадзыхэу зырагъажэм. Зы кьухьэр псым чIыхьагъ, бомбыр зэнкIабзэу кьухьапэм тефагъ. Хьалимэ зэрыл кьухьэр Баку нэсыгъ, янасып пым текIуагъ. Ау Хьалимэ ащ кьышежэщы-гъэри кьэбар гомыIу: «УщыIэ пшIоигъомэ, плэкъо лэныкье пытхыщт». Хэта щыIэ зышIо-мынгъор? Хьалими щыIэ шIои-гъуагъ, ылэкъо джабгъу лэ-гуанджэм нэсэу пахыгъ. Заом Iухажьын ымылэкIынуу тхылъ пылы хуэгъ.

Барцо Юсыф мэкъэгъэIу тхылъ кьыфэкIуагъ. Хьалимэ изакъоу зекIон зэрымьлэкIы-рэри, кьылыкIонхэщэ ащэжын зэрэфаери кьатхыгъ. «Сятэ-шыпху Долэтхьанрэ сятэжэрэ Баку кIохи, тятэ таджэ кьащэ-жыгъагъ, — ынэпсыхэр кIильэ-кIыкIэхэзэ ипсалэ лъэгъэкIуатэ Бэгъушэ Асыет. — Ыпсэ пы-тэу тятэ таджэ кьызэрагъэсы-жыгъэр лIакъуи кьуаджи гу-шIогъошхо ащыхыгъ. Ежэ тятэ зэрыразу зэуцолIэгъагъэу кьы-Iотэжыщыгъэр «шъуслэгъу-жыгъэмэ джы зы илээс сэрэ-гъэшIэжы нахьыбэ сыфэенэп». Ау Хьалимэ гъомылапхэкIэ иунэгъо гупсэ щегугъугъэх, яни яти алъэкI кьагъэнагъэп, ылэ кьытырагъэуцожыгъ. Анахьэу ыгу кьыдзышхьащыгъэр ишхьэ-гъусэ Кулэр ары. Костыльхэм зэрэатемыкIи (зэо ужыр ары ны-Iэп протезыр заригъэшIыгъэр) Iумы-пэм ышIыгъэп. Пчыхьэм язакъоу яунэ зихьажьхэкIэ Хьа-лимэ икьарыунчъагъэ зэрэзехи-шIэрэмкIэ гуцафэ аригъэшIы-гъэп, дзэкIолым ыгу ыгъэкIо-дыгъэп.

Хьалимэ зэрилытэщыгъэм-кIэ, ишыIэныгъэ гъогу цыф шIэ-гъуабэмэ шалукIагъ. Ахэм зыкIэ ащыщыгъ ермэл нью цыкIоу Баку военгоспиталым Iоф щы-зышIэщыгъэр. Хьалимэ ите-плэкIэ ыкьо ригъэхьыщырыгъ: нэшIуцIэ нэшхоу, кьопшIэ нэгу кIыхьэу, кIэлэ лъхьэнчэ оды цыкIоу шытыгъ. Нью цыкIум гъомылапхэ госпиталым кьы-фыхьыщыгъэ. Ащ нэмыкIэуи ежэ нью цыкIум тхужьожы-гъэкIэ зэхышхьагъэу Iээгъу уц гори Хьалимэ иуIагъэ кьы-щицIэщыгъэ. ГушыIэ шъэбэ дэ-хабэ Хьалимэ ытхьакIумэ ригъа-Iотыгъэ, ыгу кьыдишхьащыгъэ. Ар щысэ дэгъугъ кьэралыгъо-шхом ис цыф лэпкэ зэфэшхьа-фабыбэр зыч-зыпчэгъоу пы-

пцэсышхоу кьышхьарыуагъэх: «Уахътэу тызэрытыр хьылгъэ, зэшхоу, гъабIэр ащ дэIо. Кьыр-мызэ хуульфыгъ, хьапсым чIа-дзэми, амал горэм зыфеусэ-жын. Пакъэ сьд ыпшэ ифэна? ЫнIужырэ пшэшхьэжыкы цы-кIуми сьд кьырыкIона? Хьапсым дэлыхьэмэ ибэ хъураеу кьэнэ-ба?» Джэуап ритыгъ: «Пакъэ ла-гъэ. Зымафэ хьадагъэм тыщы-Iагъ, дгъэтIылыгъэ. Ау Кьыр-мызэ дэс кьуаджэм, озгъэлэгъ-гъун яунэ». Хьалимэ иджэуап ухэлэзыхьажьын умылгъэIынэу лыкIолIым гурыуагъ, тхылъы-пIэу Пакъэ ыцIэрэ ылэкъуацIэрэ зытетхагъэм пэчынатIэу «умер-ла» питхагъ, нэбжыи цыф кьы-кIэупчIэжыгъэп. Хьалимэ ина-сып кьыуытыгъ, кьашIагъэмэ пшгъэдэкIышхоу кьытефэни. Пакъы ар гурыIотыгъэ, рээзны-гъэшхо Хьалимэ кьыфыриIагъ, шIэлэфэ кьыгъэблэгъагъ.

Барцо Юсыф икIэлэ анахь чэпэхыгъэ — Хьалимэ чыиф унэ кьамылышхьэу фишIы-гъагъ. Юсыф Iушэу, зыпэкIыры-плырэ цыфым изекIуакIэкIэ, иIокIэ-шIыкIэхэмкIэ зэфэхьы-сыжэ тэрэхэр ышIыщыгъэх. Хьалимэ ишхьэгъусэ Кулэ ипшэ Юсыф лъэхьащыгъэп. Ианэу пшым фишIырэр анахь хьакIэ-шхом зэрэфэзэригъэфэщытм фэдэу ыгъэпсыщыгъ. Зэгорэм пIэсташхьэр зэмыгъэфагъэу Кулэ пшым иунэ Ианэр фыри-хьагъ. Юсыф ишхьэгъусэ кье-джагъ: «А ЦыкIу! (Хьымсадэ «ЦыкIу» рилоштыгъэ) Нысэр кьысэзэщыгъ, пIэсташхьэр зэ-мыгъэфагъэу силанэ кьысфи-хыгъ. ТхэрэкIых, яунэ чIэрэхьа-жыхь». А лъэхьаным ехууIэу Хьалимэрэ Кулэрэ сабыитIу кьафэхьугъагъэр, заори аухы-гъэхагъ, ау Хьалимэ «сызыхэ-жыугъэкI» янэ-ятэмэ арилош-щыгъэп. «Игъоу зилэгъукIэ, тятэ кьылош», — ишхьэгъусэ рилоштыгъэ. Джащ фэдэу ежэ Хьалими илфыгъэхэм шхьэ-кIэфэшхо фашIы хужыгъагъэ. Бэгъушэ Асыет кьызэриIожы-рэмкIэ, Барцо Хьалимэ илфы-гъэхэм тым ишынагъо ашхьа-щытыгъ, лъытэныгъэшхо иуна-гъо щыриIагъ. Анахьэу Бэгъу-шэ Асыет кIигъэтхьырэр Хьа-лимэ ишхьэгъуси илфыгъэхэ-ри зэрэфэсакыщыгъэхэр, ыгу зэрэхамыгъэкIыштыгъэр ары.

Хьалимэ 2007-рэ илээсым иIоныгъо мазэ и 19-м дунаим ехыжыгъ. Хьалимэ илфыгъэ-мэ яшэн-хэбзэ зекIуакIэхэмкIэ, яеджэн-гъэсэныгъэ Iофыгъохэм-кIэ зишIогъэшхо кьэкIуагъэу Бэ-

ТШЫШХЪУРЭ ТШЫРЭ ХЬАКИЭУ КЪЫТФЭКИОХ...

Узышамышлэрэ чыплэм узыфэкIэ, зыгорэ нэлуасэ къыпфэхуным укIэгуIэ, укIэхюпсы. «Цыфыр цыфымы ищэхэс», — амышIэу адыгэмэ алуагъэп. Нэлуасэр кIэтын-кIэсэн фэдэу къыпщэхуэ, узышылукIэшттым, гушыIэгъу узыфэхуштым улэххуэ. УыгъашIэ гугъапIэ къэзытырэ хъугъэ-шIагъэу къыхэхуыащтыр ащ еопхы. ГъэшIэгъоныр етлани, нэласакIэ пшIыгъэ зыхукIэ, гур зыгъэпытэрэ гушысэхэр шъхьэм къышчэкIокIых. Нэосэ лые хъурэп зэралорэм къыхэкI къодеу арэп. Цыфы пэпчъ, илъэс шэкIым нэс ыгъэшIагъэу щытмэ, университет пIоми хъушч. КъыхэкIы бэрэ, зэрало хабзэу, еджэпIэ-епщапIэхэм къачIэпхырэ шIэныгъэм нахьыбэ цыфымэ къакIэрыпхын плъэкIэу. Ары, ижырэ лъэхъаным тильэпкъэгъоу щылагъэхэр ашIээ зэкIо кIощтыгъэх. Нэм ылъэгъурэр гур зришъхьапэм изакъоп а хабзэр зыкIялагъэр. «Ахэмыхьагъэрэ къамылфыгъэрэ зэфэдэ» зэралуагъэм бэмэ уарегъэгупшысэ. Джарэушчтэу дунайр, гъашIэр гъэпсыгъэу кычIэкIын: цыфым цыфыр ищыкIагъ.

... Литературнэ институтым сызыщеджэрэр джыри мазэ хъугъэп, ау сищыкIагъэм — нэлуасэ, сызыхэтхэм анэмыкIэу, зыгорэ къысфэхуным мафэ

къэс сегъэгумэкIы. Институтым сэкIоми, сыкъекIыжьи-ми, тизэдэпсэупIэ (общежитием) ихьэнэ-гъунэ къэскIухъэ хъуми, сынэхэр бырылгъэхуэ зысэплыхъэ. Арэу щымытмэ, зыгорэ сIэкIэкIыштым, блэстIупшыштым фэд.

Мафэм мафэр кIэлъэкIо, уахътэм къыхьын фаер зэпфэ. Джарэушчтэу, шеджэгъоужэу институтым сыкъысэкIыжьи, апэрэ къатым изэхэкIыпIэ дэжъ щыт столым сэ къысфэгъэхьыгъэ тхыгъэу тельым джащ лъыпытэу гу лъыстагъ. ТелефонкIэ сызыфытеон фаем ыцIэ тхыгъэм ит: Иван Васильевич. Ар ыцIэу сапэ зыгорэ къифэгъагъэмэ сIуи, телефономым сытеоным ыпэкIэ тIэкIурэ сегушысагъ. Апэу гурышэкIэ сызэчъагъэр синэIосэ урысылэу Краснодар дэсыр ары. ЫлъэкъуацIэ дэгъоу къэсшIэжьи — Семенов. Ау, зэрало хабзэу, сыукукIыштыкIи, ащ Иван Васильевич ыцIагъэу къэсшIэжьиэрэп. Чэщырэ ыдэжъ сыкъэтэу къыхэкIыштыгъ, сзукIытэ къызэрэсымышIэжьи-рэмкIэ. Къау-ожи, телефономым сытеуагъ. «Иван Васильевич сыфэягъ...» — сIуагъ телефоныр къэзылэгъэм. «А, ора, Хьазрэт, — трубкэм къилу-кIыгъ, — сэры ар, Бекух Мос, Шынджые сышщы. Унагъо си-лэу Москва сыдэс. Непэ уадэжъ

тыкылухъэгъагъ, уигъунэгъоу Нэхэе Азмэтрэ сэрырэ...» СызэрэгущIуагъэр къэсэмы-гъау, зыфалорэм фэд. Зы нэлуасэ сыкIэхюпсызэ, нэоситIу къысфэхуанэу Iофыр зэпыфагъэ. Етлани ахэр талгъэныкыо щышхуэ! Тхьэм зэрило-жьианэу, ыдэжъ сырагъэблагъэу, ягъомылэ къабзэ къысIуфэу макIэп къызэрэхэкIыгъэр. Сщымыгъупшэжьиэхэр — илъэсишъэ фэдиз зыныбжэ шIугуащэу Мосэ иIэм нэлуасэ сызэрэфашIыгъагъэр ары. Джащ дэжъ Библием апэу сызщытелэбагъэр. Седжэнэу къысити, мээ заулэрэ сIы-гъыгъ. Къысхыгъэм сигъашIэ зэпыригъэзагъ сIоми, сыхэуко-шчтэп. Ащ изэфэхьысыжъ фэдэу, нэужым мырэушчтэу стхы-гъэ: «В науке современной есть проруха! На это указала мне старуха...» Джы къызынэсы-гъэм Библием пае дунаим шь-зэнэкъокъух. Сыдигъуи зэрэ-хэбзагъэу, диным иIофышIэхэм шъыпкъэр чIаукъошчным шхъурэ Iоф ялэп. ШIэныгъэмкIэ укызыкIыкIэ, дунайр нэмыкIэу зэрэщытыр ежъ Библиеми къызэригъэлъагъорэр къызыгурагъэлонэу фаехэп...

Бекухымрэ Нэхэемрэ джарэушчтэу мафэкIэ нэлуасэ къысфэхуны, нэмыкIэхэри къыкыо-кIынхуэ хъугъэ. Къэбэртае щыщ кIалэу, усакоу къызди-

сыгъэ КIэшт Мухъаз шэмбэт пчыхъуэ тадэжъ хьакIако КIы-щэкIо Алимрэ Къэщэжъ Иннэ-рэ къызэрэкIощтхэр къыси-луагъ. Ащ ыпэкIэ тIури слъэгъугъагъэп. Яусэхэм, ятхыгъэхэм сащыгъозагъ нылэп. УсаклохэмкIэ ар мэкIало, икьурэп... УзэлукIэным, птхыгъэхэм узэфаджэным тамэ къыбгугъа-кIэ. Тэри, Мухъазрэ сэрырэ, ащ тежэщтыгъ. КIыщэкIо Алим а лъэхъаным Урысыем итхакло-хэм ягъэлорышIапIэ исекретарэу Iоф ышIэщтыгъ, Къэщэжъ Иннэ тхэн-усэным фэгъэзэгъагъ.

Амал зэрэтиIэмкIэ хьакIэмэ зафэдгъэхъазырыгъ. Ау ежъ хьакIэхэр IэнэкIэу къэкIуагъэхэп, зэкIэри дэгъоу зэпыфа-гъэ. Бисмилахъ зытIэло нэужым, усэхэм тыкыызэфаджэ-жыгъ. Ащ къыхэкIэу нахъ зэ-пблагъэ, гупсэ тызэфэхъугъ. Усэныр — гур ишъэф-инэф къиплотыкIыныр ары. Ар къып-фызэлэузыхырэп уыгъашIэ щыщ мыхъунэу амал иIэп. Тхьэм уегъэпсэужьи, сикъошэу Алим, Тхьэр разэ пфэхъуи, шыпхъоу Инн! Тпуми шъушыIэжъыпшъ, зэрало хабзэу, джэнэтыр псэу-пIэ шъуфэрэхуэ.

Алим, амалэу IэкIэлымкIэ къыкIыти, ишIуагъэ къытигъэ-кIыштыгъ. Тильэпкъ усакохэм ясатырхэр урысыбзэкIэ къит-IотыкIыштыгъэх (подстроч-

ник), ахэм гонорар къакIако-штыгъ.

Зэп-тIоп тшыпхъурэ тшырэ хьакIэу тадэжъ къызэрэкIуа-гъэхэр. Ары къэс тшиз тхакъо-штыгъ. Нахъ тпэблагъэ хъу-штыгъэх.

Сщыгъупшэжьиэхэрэп, КIэшт Мухъаз къэбэртэябзэм риль-хъэгъэ сибалладэу «Адыгэ шъуашэ зыщыгъ шыу» зыфи-лорэм (М. Ю. Лермонтовым ехьыллагъэр) къазыфеджэм, къысэкIуалIи, Алим IапIэ къы-зэрэсищэкIыгъагъэр.

Афэрым, сикъош! Ащ ита-мыгъи къысфэгъэнагъ. Ныб-жырэ кIэнэу. Илъэс 50 узэрэ-хъугъэм фэгъэхьыгъэ тхылы-шчэу 1964-рэ илъэсым Налщык къышщдэгъэкIыгъагъэм щыщ горэм сэрыкIэ лъэпIэ кIэныр тесэлагъо: «Пэнэф Хьэзрэт. И мурадыр къехъулIэм ди гуапэу, литературэм зэрыхы-хэ и шыр куэдым къаеж-мэ тIэфIу. КIышчэкIуэ».

Сшыпхъоу Инна! Сшэу Алим! Сыгу езэгъын ылъэкIы-рэп сыхъатэу, мафэу зэдэдгъэ-кIуагъэхэр гукъэкIыжъ къо-дьеу тишIэжъ къыхэнагъэхуэ. Ар сIызыхын кIуачIэ сапэ кIы-кIымэ, себэнынэу сыхъазыр. Зэфэнчагъэр щысэгъэзые. Зэ-горэм шылагъэр, Лениным зэ-рилуагъэу, щымылагъэу пшын плъэкIышчтэп. Сэ шIотэрэзыр зы: зэкIэри тэтыи!

КОСМОНАВТХЭМ ТЫРЯХЪАКИ

«ОкIэлэфэ отхъэжьи» зыфа-лорэр шъыпкъэ. Москва тызэ-рщеджэрэр тфимыкыоу, Хэ-гъэгущом икIэлэ гупчэ нахьы-бэ зэрэщытлэгъуным, зэралоу, ятIонэрэ университетыр мыщ къышщыгъуныным тшыпккъэу тыпыл. Театрэхэр, концерт къэгъэлъэгъуапIэхэр тикIуапIэх, ипаркхэм тадэхъэ, нахьыпэм фэхъугъэ зилэгъэ ллакъохэм япсэупIэгъэ ордэунэжъхэм нэ-луасэ зафэтэшIы. Зи ар амы-шIэу адыгэмэ алуагъэп: «Нэм ылъэгъурэр, шъхьэм ыуас».

Ау пкIыхьапIэкIэ слъэгъу-гъэми, сшIошъ хъуныеп — космонавтхэм тырахъэкIэнэу. Ари илъэсыкIэр къызышщыхъ-рэ мэфэкIышхоу! Зыфэдэ мы-хъурэ шыIэп зыфалорэ лъэхъа-ныр къыдделлагъэу кычIэкIын.

Лекции ужхэм Литинститу-тым изэдэпсэупIэ (общежи-тием) сыкъэкIожьи, сызэрыс унэм сызехъажьым, къыздис осетин кIалэр сапэ къэсыжьи-гъэу кычIэкIыгъ. НэшIо-гу-шIоу къыспэгъокIыгъ, ынэ-хэр къылэпыкIышчтхэм фэдагъ. ГушIуагъо горэ къызэрэдэхъу-гъэм гу лъымытэнэу щыты-гъэп. «Ахъщэ къыфырагъэ-хыгъэн фай», — сыгукIэ сIуа-гъэ. Ау ошIэ-дэмышIэу зы-къысфигъази, сыкъэшъонэу къысилуагъ. Ащ фэдэхэр си-гъашIэу щытыгъэми, сыкъыз-фэшъон фэдэ ыIэмычIэ чIэс-лагъоштыгъэп. Сомишъэм къехъу ахъщэ къызысфакIокIэ, сыкымыгъашъоу, ресторан

горэм сшэнэу гушыIэ есымы-тэу, сышIокIын слъэкIышты-гъэп. «Хырс-хырс» езгъалоу сыкъешIэ зыхукIэ, ежыри къыздытелгъадэщтыгъ. «Зэфэ-дэщэпIаст» зыфалорэм тыфэ-дагъ. Ау укыызфэшъоштым игугъу къышIырэп. «Укъэ-шъуахэмэ, къыослошчт!» — джащ текIырэп. Мыщ дэжым ахъщэ Iоф зэрэхмылтыр къыз-гурылуагъ. Зыфэгъэхьыгъэр нахъ псынклэу зэзгъэшIэнэу, джэхашъор къэсчыхъэу сыфе-жъагъ, ежыри сауж зыкыри-мыгъанэу лизгинкэ къешIэ.

— Георгий, сыолъэу сызэ-гомыгъэутэу къысаIу, — есIо.

— Космонавтхэм илъэсы-кIэм тырахъэкIэшт, — къылуа-гъэм сызэтыригъэкъагъ.

— Непэ мэлылфэгъум и 1-эп ащ фэдэ сэмэркъэу пшIы-нэу. Шыпкъэ, илъэсыкIэр къы-хьанкIэ тхьамафэ нылэп къэнэ-жыгъэр, — къэшъоныр щыз-гъэтыжьи зысэпчы.

ТызIэсэжьи, ащ ыпэкIэ иунэкъош Агузаровэу зигугъу къышIыштыгъэр космонавтхэу агъэхъазырыхэрэм зрахэтыр къызэрилогъагъэр сыгу къэ-

кIыжьи. Жорж къылорэр зэ-рэшыпкъэр къызызгурылуа-гъэр типаспортхэм яномерхэр иунэкъош телефонкIэ фэтIоп-щынхуэ почтэм тызэкIор ары нылэп. Нэрэ-лэрэ агум тилоф къызэшIодгъэкIи, тызпылтын фаемэ ауж тыхъажьыгъ. Гу-шIуагъом сызэрехъэ, космо-сым удгъэбыбышчт къысаIуа-гъэми, хъау сIощтэп. Ауми сыбгъэу гупшыситIу щызэбэ-ны. Жорж космонавтмэ ты-зэрэхъэкIэштыр къысилоном ыпэкIэ почтэм Iоф щызышIэрэ пшъашъэу Аллэ ИлъэсыкIэр дэдгъэклонэу зэдэштэгъагъэ. Джы сыда, космонавт сыхъу-гъа сигушыIэ щызгъэзые-нышъ, сыхъэ ифэшIу ыуж си-хъажьынэу! Аллэ синэIосэ къо-дье, ыдэжъ, Чехословакием илIыкIохэм Iоф зышъашIэрэ унэм пэмычыжъэу, сэкIо, сы-къахъакIэ, яни яти къысфэдэ-гъух. Москва щыпсэухэрэ уна-гъохэр сикIуапIэу, згъэныб-джэгъухуэ, чэщырэ ыдэжъ сы-къагъатэу, сыкъэкIожьианэу хъумэ, «такси уасэ пшIын» аIозэ, сомитф къысIэкIалъхъуэ щытыгъ. Урыс, еврей, къэн-

дзал, осетин, адыгэ, нэмыкI унагъохэм сарыхъэщтыгъ. Ар къыздэзышIэрэ сиынбджэгъу-хэр «москвичкIэ» къысаджэ-штыгъэх. КIэнэкIэлагъэ хэ-лгыгъэп. ТIэкIу къызэрэсэ-хъуапсэхэрэм гу лъыстэщтыгъ.

Къау-ожи тыгъэгъазэм и 31-м Монино, космонавтхэр зыщыпсэухэрэм, нэгъыришчэу тежъагъ. Алл ары тьэжэна-гъэр. Пэшлорыгъэшъэу Жорж Iофым зыщысэгъэгъуазэм, си-зекIуакIэ зэрэмытэрэзыр къы-силуагъ. «СIуагъэр сшхыжьи-мэ, ащыгъум Кавказ сыкыи-кIыгъэп ныла!» — сIуагъэ си-гушыIэхэм ашIозгъэлIыкIы сшIоигъоу. Монино тынэсыгъ. ДэхъапIэм тылут. Типаспортхэр яттыгъэх, ауплъэкIухи, къыта-тыжьиыгъэх. Аллэ дэжъ къыре-плъэкIыгъэхэп, тимиыгусагъэм фэдагъ. Тыдагъэхъанэу — сэ-рырэ Жоржырэ — залом, зыс-фэщылагъэп: «С нами еще девушка!» «Как, она у нас не записана!» — джэуапыр кIэкIыгъэ. «Я без нее не зай-ду...» — сIуагъэ, умышIэмэ, сьдэмыхъэмэ зыгорэ къащы-кIэшттым фэдэу.

Къулыкъур зыхьыхэрэр зэ-дэгущыIэжъхуэ фежъагъэх, телефономкIэ зыгорэм епсэ-лагъэх. Такыкъ заулэ кIуа-гъэу зэфэхьысыжъэу ашIыгъэм тыщагъэгъозагъ: «Не будем вас разлучать под Новый год. Космонавты — тоже люди...» Космосым сибыбагъэу къыс-щыхъугъ.

Жорж иунэкъош къыта-жэу щытыгъ. Сэлам къытихи, ИлъэсыкIэу кыихэрэм фэшI къытфэхъохуэзэ ыдэжъ тыри-щэжъагъ. ИлъэсыкIэр кыихан-кIэ сыхъатитIу нахьыбэ къэнэ-жыгъагъэп, чэф-жъот макъэм, музыкэм зэкIэ тпкъынэ-лынэ зызэлъеубыты.

Жорж иунэкъош бисмилахъ тигъаIуи, шыр щыбгъэхъушIэн зыфалорэм фэдэ залышхом ты-ришчэ. Лъэкъо хэгъэуцуапIэ зимылэ залым Iэнэ шыгъэхэр зэдэпэбгъоу чIэгыгъэх. Ащыщ горэм бысымом тыришчIагъ. Ешхэн-ешъоныр тшIоIофыжъа, космонавтхэр зэрэтлэгъушч-хэм нэмыкI хъуапсэ тимиIэ-жымэ!

Къэшъох, ешъох, хъохуэ шIагъохэр къалох. Чэфым зелэ-ты, оредыр огум кIэо. «Тыкы-зэхарэх нэмыкI дунаеу тызы-фэбыбышчтыхэм» космонавт-хэм алорэм фэд.

Тэры нэмыIэмэ, — Жорж, сэры, Алл — тишIугъожъ. Сэ-мэркъэоп ныла — космонавт-хэм тырахъакI!

Ащ фэдэр гъашIэм зэ нылэп къызэрэхэкIырэп.

Адыгэ, Къэбэртэе-Бэлъкъар, Къэрэщэе-Щэрджэс республикэхэр, Шапсыгъэр, хэхэс адыгэхэр

Теклоныгъэм ия 65-рэ илъэс ипэгъокI

ОРДЕНЫМ КЪЫКIЭЛЪЫКIУАГЪ ЛЫХЪУЖЪЫЩЭР

Къэбэртэе-Бэлъкъары мы мафэхэм гушIуагъом хэт: ащ икьэлэ шъхьалэу Налщык «ЗэолI шытхъум икьал» зыфиорэ цIэ лъапIэр къыфаусыгъ. Мы Ioф шIагъом егъэжапIэ фэхъугъ 2007-рэ илъэсым ижъоныгъокIэ мазэ Урысыем и Президент гушIогъо зэхыхъэм мырэуштэу къызэрэщиогъагъэр: «Урысыем икьэлэ-Лыхъужъхэм ямызакъоу, «ЗэолI шытхъум икьал» зыфиорэ цIэ лъапIэр зифэшъуашэ-хэри шыIэх».

1942-рэ илъэсым Кавказым зэо хьылтэхэр шыкIуагъэх. А лъэхъаным тыхэкъу шыпсэурэ цIыфхэм нахьыбэрэ радиомкIэ къатэу зэхыхыштыгъэхэр Новороссийск, Налщык, Туапсэ, Малабек, Владикавказ якъэу-хъумэн, зэхэо пхъашэхэм афэгъэхьыгъэ къэбархэр ары. Кавказым шекIокIырэ заохэм кIэхуэу афэхъуштым елытыгъэу шытыгъэх къэралыгъошхом иIoфхэр зыфэкIощтхэр.

Новороссийскэ къэлэ-Лыхъужъ шытхъуцIэр къызыфагъэ-шъошагъэр бэшагъэр. Малабек-рэ Владикавказрэ ЗэолI шытхъум икьалэхуэ 2007-рэ илъэсым алытагъэх. Сэ заом сыхэтэгъ, Хэгъэгъу зэошхом итхыдэ изгъэшIэн бэшагъэ сызыпылтыр, арыти, лъэшэу сиджагъо хъуштыгъэ ти Теклоныгъэшхо икы-

дэхынкIэ Ioфышхоу ышIагъэхэм яфэшъошэ уасэ Налщык зэри-мыгъотырэр. А «хэуконыгъэр» дэгъэзыжыгъэным икIэдзун ыуж сыхагъ. АпэрапшIэу лъапсэ зилэ тхылхэр, дэфтэрхэр къэсыугъойхи, заом иветеран-хэм якъэлэ Совет, республикэм и Парламент алэклэгъэхьагъ. Лъэшэу сигуапэ хъугъэ сиинициативэ депутатхэм къызэрэды-рагъэштагъэр. Мы Ioфым фэгъэ-хыгъэу республикэ гъэзетхэм къащыхэсуытыгъэхэми макIэп «къапэгджыгъэр».

Москва къикIи, комиссие Налщык къэклогъагъ, ащ зэхи-фын фэгъэ тикъэлэ шъхьалэ Теклоныгъэм илахъуу хишыхьа-гъэр зыфэдэр, Абдуллаев Мустафэрэ нэмыкIхэмрэ сигъусэ-хуэ а комиссием изэлукIэ тыха-гъэлэжъагъ. Гъэтхэпэ ма-зэм и 25-м телефонкIэ къысфитеуагъ Налщык иадминистрације иотдел ипашэу Былымгъот Юрэ. Ащ пстэум апэу сигъэгъушIуагъ тикъалэ «ЗэолI шытхъум икьал» зыфиорэ цIэ лъапIэр къызэр-фаусыгъэмкIэ. Ащ нэмыкIыби къысфэгъушIуагъ а хъугъэ-шIа-гъэмкIэ.

Заом илъэхъан КавказымкIэ апэу Налщык шызэха-щэгъагъ я 115-рэ

Къэбэртэе-Бэлъкъар лъэпкъ шыу дивизиер, ар Сталинград къэзыу-хъумагъэхэм ахэтэгъ. КъБР-м шы мин 27-рэ фронтым аригъэ-щагъ, танк колоннитIурэ зы авиаэскадрилерэ рызэрагъэпэ-шынэу хабзэм ахъщэ ритыгъ. Ахэм ыкIи нэмыкI IэпыIэгъу-шхоу фронтым ритыгъэм апае Налщык къыфагъэшъошэгъагъ Хэгъэгъу заом иорденэу апэрэ степенъ зилэр.

Джы мары Налщык «ЗэолI шытхъум икьал» зыфиорэ цIэ лъапIэри къырапэсыгъ. Ар тэр-кIэ, къэлэ-лъэшэу лъапIэ.

Иван ПОЛИЩУК

ЛИВАН АДЫГЭХЭР ЩЭПСЭУХ...

Средиземнэ хыр къэзы-ухъурэхьэрэ чIыналтэхэр адыгэхэм нахьыпэкIэ язекIо-пIэ-псэупIэхэу шытыгъэх. Джырэ Ливан ижыкIэ фи-никийцэхэм япсэупIэу зы-шэтыми ащ адыгэхэри шы-псэугъэх. АщкIэ шыхъат мэхъух чIым къычIахыжыгъэ хьапшыпхэмрэ документ-хэмрэ.

Ливан къэралыгъо шъхьаф хъуным ыпэкIэ Шам (Си-рием) къыхиубытэщтыгъэ. А лъэхъаным къышегъэ-жъагъэу уеплтымэ, адыгэ

дэм Балканым рагъэкIи, адыгэ мини 2 Ливан икьа-лэу ТIэраблус агъэIуагъ, а илъэс дэдэм ибэдзэогъу мазэ адыгэ 500 Ливан къэ-кIуагъ».

Джыдэдэм Ливан адыгэу шыпсэурэр макIэ. Александр Наджар итхылтэу «Кавказым къырафыгъэхэр» зыфиорэм зэритымкIэ, ащ ис щэрджэ-хэр нэмыкI лъэпкъхэм ахэ-кIокIэжыгъэх. Адыгэхэм къазэрэхэкIыгъэхэм фэшъ-хьаф ялэпкъ фэгъэхьыгъэу зыпари ахэм ашIэрэп.

Ливан иIэшъхъэтетхэм ашыщыбэмэ шъхъэгъусэу ялэхэр адыгэ бзылфыгъэх. ГушIым паше, Ливан шыпсэу-рэ друз лIэкъошхом ипшы цIэрыIoу Джихъан Хъасанэ адыгэ пшъашгъэ къыщагъ. Уэлид Джамболэт, джырэ друз лIэкъом итхъаматэ, адыгэ, ащ ишъхъэгъусэу Хъэлупшэ Нурэ Иорданием шыщ адыгэ бзылфыгъ.

Шэкиб Арслан къыщагъэр адыгэ пшъашгъ, ежъ яни Кав-казым къикIыжыгъэ адыгэ-хэм ашыщыгъ. Арсланрэ ишъхъэгъусэ Салмэрэ 1916-рэ илъэсым Бейрут шызэрэ-щагъэх. Салмэ 1898-рэ илъэ-сым къэхъугъ, ятэу Хъэтгъур Алъхъэс кIыгъоу Кавказым къикIыгъагъэх, Иорданиер псэупIэ афэхъугъагъ. Салмэ унагъо зехъэм адыгабзэ зэ-рыгушыIэщтыгъэр, арыпы-бзэр зыхъагъэхэм адэжъ щышIагъ. Арсланрэ Салмэ-рэ зы кIалэрэ пшъэшъитIу-рэ яI: Гъалиб, Мэй, ФатИм. Гъалиб — Ливан, Мэйрэ ФатИмэрэ Женевэ къащы-хъугъэх. Мэй — политик цIэ-рыIу, Джамболэт — Камал ишъхъэгъусэр, ФатИмэ 1952-рэ илъэсым Ливан къы-гъэгъэжы, ащ шыпсэугъ. Мы-хэм яунагъохэм хэбзэ-бзы-пхъэу ашызекIохэрэр евро-пэ псэукIэм ехышчырых.

Сэ сызэрэплтырэмкIэ, ащ фэдэу илъэпкъ кIэрычыгъэ хъугъэхэм зэгорэм Дунэе Адыгэ Хасэм ымакъэ алы-Iэсыщт, ялэпкъ агукIэ пэ-благъэ хъуштых. Тхъэм те-лъIу а уахътэр нахъ пасэу ахэм къафигъэсынэу.

КЪАЛМЫКЪ Аднан.

КАВКАЗ ХАСА Е АДЫГЭ ХАСА?

Кавказым икIыгъэхэу Тыркуем шыпсэухэрэ лъэпкъ (адыгэхэми, абхъазхэми, осетинхэми, чечэнхэми, къэрэщаехэми, нэмыкIхэ-ми) пстэуми зыраджэхэрэр щэрджэс. А къэралыгъор псэупIэ зыфэхъугъэ лъэпкъ-хэм япроцент 90-рэ адыгэ-хэмрэ абхъазхэмрэ ащы-шых, ау адыгэхэр бэкIэ на-хьыбагъэх.

Тыркухэм нэмыкIырэ лъэпкъхэм апае щэрджэс залокIэ ахэри адыгэхэм аха-лътэгъу ары къыкIышты-гъэр. Непэрэ Тыркуер Ос-мэн къэралыгъоу зышэтым, 1900-рэ илъэсхэм яублэгъу адыгэхэм Истамбул шызэ-хашэгъэгъэ хасэми, къы-шэжIуахыгъэ еджапIэми «Щэрджэс» цIэу афаусы-гъагъэр.

Осмэн къэралыгъор (им-пернер) зэхэтэкъожьи, ащ ычIыпIэкIэ агъэпсыгъэ Тыркуе Республикэм ахэр «ынэ къыкIаохэ хъуи», ха-сэри, еджапIэри зэфышIы-жыгъагъэх, ащ кышчыу-цугъэп, зэрэщэрджэсыр къагъэлэгъонымр къапиу-бытыгъ. 1950-рэ илъэсым нэс адыгэхэм абзэ, яшен-хэбзэ IoфкIэ ашъхъэ къара-гъэлэгъэгъэп. Ащ лъэшэу изэрар къэкIуагъ. Лъэп-къыр Ioфышхо хидзагъ. Хэ-хэс адыгэхэр лъэпкъышхоу зыдэпсэурэм хэкIокIэжы-ныр, ыбзэ, ятэжъхэм лъэ-кыуацIэхэу къагъэнагъэхэр ашыгъушпэжъхэу, чIана-пэхэу хъугъэ.

Демократие партием те-тыгъор зеуыгтым адыгэхэм хасэхэр зэхашэху фежъа-гъэх. Ау Тыркуем нэмыкI цIыф лъэпкъхэри зэрэщы-псэухэрэр къыдалыты, шъхъадж илъэпкъыцIэ иIэ-жъэу общественнэ зэгъ-хъаныгъэхэр зэхашэнхэр къафамыдэу, ахэр зэкIэ зы ашIи, Кавказ Хасэ хъугъэ. Арэу шыгъи, ащ къекIуа-лIэхэрэм янахьыбэр адыгэ-хэмрэ абхъазхэмрэ.

Джарэуштэу Ioфыр охъ-тэ шIукIаерэ кIуагъэ. 1990-рэ илъэсхэм шыIэгъэ чечэн заом, абхъазхэмрэ осетин-хэмрэ шъхъафитшIыжъ заоу грузинхэм адырагъэ-кIокIыгъэм ауж, ежъхэм ялъэпкъыцIэхэр афаусыжъ-хэзэ, кIэу хасэхэр зэхашэ-хэу аублагъ. Непэ къызнэ-сыгъэм адыгэхэмрэ абхъаз-хэмрэ зы хасэ зэдыхэтэгъ-гъэхэми, джы а Ioфым нэ-мыкIэу еплыхэ хъугъэ, лъэпкъ пэпчэ ежъ ихасэ зэхышхэмэ зэкъошхыгъэу бэдэдэ шIагъэу азыфагу илтым къыкIымычынэу алыгъэ. Кавказ хасэхэм я Федерацие Абхъаз хасэр хэкIыжынэу зэрэфаем те-гушыIэхэ хъугъэ. ЯшIошI-еплхыкIэхэр а IoфымкIэ зэ-тефэхэрэп.

Сэ сшъхъэкIэ адыгэ, аб-хъаз хасэхэм шъхъаф-шъхъафэу Ioф зэрэшIэ-штым изэрар къэкIонэу къысшыхъурэп.

ТЭГЪУЛАН Екьуб. Тыркуер, Къайсэр.

ХЭГЪЭГЪУМ ИКОМАНДЭ ХАГЪЭХЪАГЪЭХ

Щэрдэж районым испорт школхэм аша-гъасэхэрэм ашыщхэр къалэу Липецкэ джы-рэблагъэ «бгырыпх бэнакIэмкIэ» шыIэгъэ зэ-нэкъокъухэм ахэлэжъагъэх, гъэхъагъэхэри ашыгъэх. Щэрдэж районым шыщ бэнакIо-хэу МысостыкIэ Мырзэбчэрэ Мокаев Ща-милэрэ апэрэ чIыпIэхэр къыдахыхи, Урысы-ем ичемпион хъугъэх.

Къэбэртэе-Бэлъкъарым ихэшыпыкIыгъэ командэ а зэнэкъокъухэм ахэлэжъэнэу хъу-гъэп, мылтыкоу шычIагъэр зэрагъотылIэжы-гъэп. Арэу шытми, Липецкэ кIогъэ Мы-рзэбчэрэ Щамилэрэ республикэм ынапэ ты-рахыгъэп, утыгъум лы фэдэу шыбэнагъэх, Урысыем ихэшыпыкIыгъэ командэ рагъэ-блэгъагъэх.

ЖЫЛТЭСЭ Замир.

КАЖЛАЕВЫР НАЛЩЫК ШЫХЪЭКИАГЪ

КъБР-м и Правительство и Унэ джырэблагъэ шызэлукIагъэх, шы-здэгъушыIагъэх Правительствэм и Тхъаматэ игуадзэу Дышъэки Мэдинэрэ СССР-м инароднэ ар-тистэу, РАЕН-м иакадемикэу, про-фессорэу, композитор цIэрыIoу Мурад Кажлаевыр. Ар Налщык къэклогъагъ «Валида» зыфиорэ опереттэу Мурад имузыкэ зы-щагъэфедатгъэр МузыкэмкIэ те-атрэу Налщык дэтым апэрэу зэрэ-щагъэуцугъэм кыхэхкIэу.

Премьерэр ежъ къызэрэщы-хъугъэр Кажлаевым къылуагъ, опереттэ бгъэуцуныр Ioф къы-ныкIаеу зэрэщытыр, ау режис-серэу Дэбагъо Роман ипшъэ-рылэ дэгъоу зэригъэцэкIагъэр къыкIыгъэтхыгъ.

Мурад итворческэ гухэлхэм къатегушыIагъ зэчыишIу зыхэлъ ныбжыкIэхэр зычагъэсэрэ еджа-пIэу Махачкала дэтым ихудже-ственнэ Iэшъхъэтэгъу ыкIи дири-жер шъхьалэу Ioф зэрэщишIэрэр къылуагъ. Къэбэртэе-Бэлъкъарым итеатрэхэм ящыIагъ, яIoфшIагъэ хьакIэр къакIэупчIагъ.

Дышъэки Мэдинэ къыхигъэ-щыгъ республикэм иIэшъхъэтет-хэм театрэхэм хэхъоныгъэ ашы-нымкIэ амалэу ялэхэр зэрэзэра-хъэрэм, КъБР-м и Президент мы илъэсым Музыкальнэ театрэр гъэцкIэжыгъэнымр инэплэгъу зэритыр, ащ паше сомэ миллиони 179-рэ зэрэфыхахыгъэр, а мыл-кум ызыныкIор федеральнэ бюд-

жетым къызэрэхэкIыштыр.

Республикэм зэрэщыжъэIа-гъэм инэпэплэгъу Дышъэки Мэ-динэ Мурад Кажлаевым прези-дентым ыцIэкIэ шIухъафтын ри-тыгъ. ХьакIэм лъэшэу игопагъ ащ фэдэу гуфэбэныгъэ хэлэу зэ-рэпэгъокIыгъэхэр, гулътэгъ икыу къызэрэфашыгъэр.

— Сэ сыфэгъэ тиреспубликэ-хэм лъэпкъ культурэм хэхъоны-гъэшхохэр ащашIынэу, ащкIэ Къэбэртэе-Бэлъкъары ИпIыIэ-гушIу хъунэу, — ылуагъ Мурад Кажлаевым.

КЪОНАКЪ Хъэсн. КъБР-м и Президентрэ и Правительствозэрэ япресс-кыулыкъу иIoфышI.

НэкIубгъом итхэр зыгъэхъазырыгъэр БРАНТИЭ Казбек.

(Къызыкълэыкълорэр
мэлылфэггум и 15-м
къыдэкълэыгъэ номерым ит).

Чылэ гъунэм, зэ модыклэ, зэ мыдыклэ, лыхъужь оредыр, шъхъащышор къыгъэтэджэу, къащыклэтаджэ. Чэщыр ары нахъыбэмклэ. Мафэри къыхэкълэ. Ижырэ мэкъамэм гур агъэтакъо. Апэм жыбгъэр зыклэпщэр къурэм фэдэу, чыишъхъэр клэззызэ, чыжъэкълэ мзэхэм къыщэжъэ. Анэмылэуи къыуегъэшлэжъы: «Хъатх Мыхъамэтгъуаз!» оло е «Айдэмыркъан!» оло... Птхъакълэм клэогъэтлэыкълэ. Къызэрэригъа-жъэу оредыр къэошлэжъы. Ей, Александр Сергеевич, спсэм фэд, ззакъо уезгъэдэлугъагъэмэ аш!

Шъэф дэдэ ашы: хъапсым члэсзэ къыхэлэгъ, уз хихыгъэшъ ары щэмыохъуитфым. Тхъэм къызыпфыхыклэ, хэпшыхъабын щылэп.

О-о, о-ра, орира, орира-рира, рирара...

Чыжъэкълэ чэщ губгъо-бгъо-джым зыкъыщызылэтыгъэ мэкъамэм фэдэ пчъагъэкълэ гъэрет къыхэхъуагъэшъ ары джы бэкълэ нахъ лупклэу тхъакълэм къызыклэшлэшлэрэр, хъау, къызыфедэхашлэрэр, ауми ригъэкъурэп, зыпкъ иуцогъэхэ чыишъхъэ мэкъамэхэр нахы нахъ къызэкълэблэх. Гушылэхэр хэлъхэп, гушылэхэр арыхэп ащ шлолофыр — мэкъамэр егъэпшыраплэ. Хэмылэхэмэ сид, сидклэ гумэлыгъу?! Зыпарэкли! Ауштэу уедэлумэ гум нахъ къыхалэ: шынагъоу къыпшъхъэрыхэрэм, зэ шъхъае, ори бзэпсэу узэпекъудыи, оредыр зыфызэхалхъэгъэ лыхъужым угуклэ уфэгумэкълэ, зыфэодзы нахъ, ай. Гушылэхэр сид, гушылэу хэлъхэр — ори ошлэ дэдэх — хэгъэщэжъхэзэ къыдалоба оредыр уфаемэ. Нахъ лэрыфэгъу хъужыынэп, мары:

Шъухъакълэ гъэаджэ гушэмэ, Ра мы цуитлугъогу гушэм шъурыкълэу...

Тыгъыр елошъ сибгъэдэлъ зеукълэжъы, мэкъамэу стхъакълэм къыридагъэм чыплэ сыритлагъэшъ сыщит.

Гушылэхэр хэсэгъащэх. Натрыф лъагэр сишъхъагырыт шлунклэ дымылужь. Адрэ «партизанхэми» амакъэ къэлурэп.

Сипырэжъыищэ гушэри Бэрэскэжъыиблы гушэкълэ псахыгъа.

Сигын огъу шъугъэ гушэми Хымы къуахъэу теты гушэри зэрэфа.

Сшлэрэп, адрэми, «партизанми», «бэрэскэжъыибл гушэкълэ» апсыхъажъыищиты шэу рагъэкълэщитхэр, ым? Ары, а Си Лъапл, гу лыптагъэмэ мыщ ыпэкълэ зигугъу къэсшылэгъэ «щэмыохъум» ихъащырын фае мыри. Бэрэскэжъыи мэфэ закъокълэ ашырэм «бэрэскэжъыибл» тырагъэкълэдагъэмэ, къэшлэгъуае пфэхъунэщитын ащ шлуагъэу хэлъыр, ей.

...Даое пшыафэ гушэри Блэгъо клый макъэ гушэкълэ хегъафа.

Сэрэп, Однокашникижъыр сисэмэгукълэ спэмычыжъэу щытыгъэти, оредыр къэзыухыжыгъэр: сыплэгъэ шъхъае,

мэзэхэ клырышхом хэплэгъона?!

Зэгорэм бжыхъэпэ щэджэгъоужэу колхоз хъамэм моу тыкытекълэжыи, школ шагум тыдэтзэ, натрыф упклэпкл тыщылэгъ, «Хэндах» ары апэу зыкъэзыпхъотагъэр, къэхъугъэр сшлагъэп. Клалэхэри къыклэгъэ-щтагъэх, нэбэ-набэу тезэрэгъэ-бэнагъэх. «Хэн». Тфым хэн. «Дах». Гъэшлон. Цыф гупс. Гъэшлуабзэм хъарыфищыр ифэжырэп. Цыф гушлубзыу дэхэ дэд Аюбэ, тинэмыц лупэ-бзэпф. Лы лъэпэлэгъэ пкый, шъхъац клыхъэр адыипцл, зан-

Мычыжъэ шлагъоу Абрэдж Шынэгъожъым оредыр къызы-щырищажъэкълэ, сянэ, мастэ къыхэхуагъэ плонэу, ыбгъэ егъо-жъы: ахъ! Бгъоджым къыкълэ-жыгъэм мыхъамелэ зэрэлумы-фагъэм игукъэо-тхъауен фае арэуштэу къыхэхыгъэщэты-кълэрэр. Пчыклэ плонэу къыхэхъупскълэнышъ, шхыншлэ-щым илэгъэщт. Апэ — къое-гъугъэ такъырми, хъалыгъутэ-бэрыдзэ такъырми — къылэ-кларэрэр ылэдакъэу къечъы-жъы. Сэ къыскълэклэтыхъэ джы, клэ, сиклэлэцълэ, къыселэ,

дэкъэуагъ. Хэкълэ къэрэшхом-клэ къатебыбагъ, адрэмэ акълэ-клэ лэ ашы нахъ, гушылэ къа-лон алъэкълэрэп. Шыпкъэм-кли — шлуцлэшхо горэ къэчъэ... Зэрэчъэрэм тетэу Илас шыб-гъэкълэ зэкълэгъэчъагъ: хъунэп-къэхъужыынэп, лы абрэгъо-шхом ухъыйнап, Илас, шъузэм къорэгъыр плыгъэу уалычъэу. Нэбэ-наб джы Абрэдж Щтэ-гъошхори:

— Хэкълэжъымклэ сипкълэ-кълэшта, тхъамэтэ маф, емынэ къышкълэщыгъа?! — штэжы-гъэу шыбгъэм итлукълэ зы-кыригъэкъугъ. Клэчлэшхоу рэ-

сэты, — гъудэмэ рагъэзыгъэ хаклом шхолур егъэжъау.

— Урысыпщымэ алыгъыты-гъэмэ афэдэу ара, тхъамэтэ маф? — тлэклэ, гурымыло фэдэу пхъэшлэжъым, Мафэкъом, зигъэтхъагъэпщылгъ. — Мыдэ, Иуан, къэбэртаемэ ямахъулэ, ылыгъытгъэм ехъырру...

— Ары, ары, ыджащ фэдэу, — зигугъу къыфишылгъэм шы-мыгъуаз нахъ мышлэми, — натрыф клырым хэтыми, мэз лушъо лутыми алъэгъунэу, щыштэрэм къыщиуахъынэу, къысылуагъэп умыложъ...

— Ишлуагъэ къэкълонмэ... — рифыхъэу адрэм кыригъэ-жъагъ.

Хъыжыплыжъыр къызхэ-шхъогъэ къэрэшхор ерагъэу зэтыридажэзэ, гушылэр къылэ-пипхъотыгъ:

— Къызэрэклотэр къыосэлэ, — зыригъэукълэхагъэп, тлэклэ фильэдэкълэжыгъ, тхъаматэм къылорэр иуутыжъэу кыри-гъэкълэу. — Трудэденджэ сэ сыкъыогугъужыт... етлэуанэ... Ащ «къыщыклэгъэ тлэклэу» пае...

Гъогу блэгъэ гъогу чыжъэр, зихъяр макълэу, зигухэкълэ бэ дэдэр! Оры зинэрылгъэур хъэ-лэкъое Иля-Илас ужэу пхы-рищыгъэр, лэуж-ужэу къыщи-нагъэр ошлэ. Таурыхъэу ащ мы джы фызэхаслгъхэрэмкли, сыолъэлэу, сымыгъэмис: сыфэ-зэщыгъэу, гушъхабжэ плонэу, гъэ минэу блэсыкълэгъэмэ къыс-фачлэужыгъ, хъау, акълэу къы-дэчъэежыгъэшъ, хъакъ, ары.

Мафэкъо Къадырбэч тхъа-матэр зэрэклимыгъэгъоужы-гъэр арэп, Абрэдж Шынэгъо-жъым, — цыфмэ агъу къэкълэ-щтым, субхъаналахъ, Тхъэм къыпфимышлэмэ, шлагъо илэп, — дунаир зэрэфэмыхъужы-гъэр ары зыуасэ щымылагъэр! Аенасын! Таурыхъэр зыкълэ-фэзгъэшъошагъэр. Бэч хъар-зынэр ыгъэпшыраплэу, игухахъо ылгъэ къегъэужыры плонэу, Илас зэрилыгъыгъэр, ыпэ къи-фэрэр къыфэгъушлоу: «Мафэ пфэхъу, мафэ пфэхъу!» Зэрэ-гушлуащэрэм къыхэкълэу, нэ-мыклэ горэмэ къыфидзыщт: «Хъарылэ, хъарылэ, Илас!» Ежъыми, Абрэдж Шынэгъо-жъми, гур къышлудэкълэ, шэгъу-шлукълэ: лэрышлэ клэракълэ зэн-дэрыкъэу егъэуцу, ышъхъагъ-пэкълэ шпыпкъэм, нэм къы-клэпклэу, шэкълэ куэс лэклэпэр хегъэубытагъ (аенасын, мы Къадырбэч къымыгупшысын щылэп алошъ, зэкълэри шэтхъу!), хъау, шъхъакълэуымэшлоу шло-тым ычлэгъэкълэ къещэкълэгъ. Шэкълэ мыпкълэжъ гор. Адыи-пцлэмрэ нэр рижыклэу фы-жыбзэосымрэ зэголгъых.

Арыба къэзгъэжъагъэр джы, «гушъхабжэу» зыфэслагъэм сынэпс къыгъэкълэуагъэу ера-гъэу сыгу сытелункълэжы. Гу-гъэуз лай ар. Тхъамыклэгъошху. Ары, гур занклэу къеплгъытэ, гуклэгъушхо зыхэлъ зиусхъан, ым, а Си Дышъ. Лы абрэгъо-шхор мары сапашъхъэ ит! Псы-хъошхо ехъыжъагъэу, илэсхэр Гъашлэм и Нэпкъхэм адэгъузэ-жъукълэжъэх. Нахъыбэр зыда-клорэм зырагъэхъыгъ. Усаклом зэрилуагъэу, «псэм гъыжъ-ешы...

(Джыри къыкълэыкълэуит).

Къадырбэч ибэщшыгъ

Тарихъ романым щыщ пычыгъохэр

клэу дэжыагъ. Клитхъугъ джы, зыфыкълэуыгъэр тшлагъэп.

Зэлъ! Ислъам ичъыгъежъ лъэныкъомклэ мэкъамэ горэ къелукълэ. «Хъун, шъумыбздаж, — къызэджэкълэжыи тиклэлэ-егъаджэ, — уроком исмэ шъунигъэ яшлумыгъэкълэ...»

О-о-о, о-о-о-орида... Стхъакълэм къызыпэкълэфа-гъэр джыры нылэп. Ары, ишпы-пкъэу, ый, оредыр къыхидзагъ. — Едлэу зэпытыгъэми, тхъэ-етагъ, езэщрэп, — Аюбэдхэм ягъунэгъу клалэм анэмылэ делэщ ышылгъ.

— Иляса? Арэу икласа?!

— Ар пшлагъэба джы нэс? — делэщхыр зышылгъэм къылуагъ. Тыдэ щылэми къы-гъотынышъ, едэлэу клэлыры-сыщт...

— Зэ, зэ — тыжъугъэдалу! «Къымыгъазэ гушэуи, ай, о, зызгъэукълэрэр, е оредэ, е оредэ, о-ой! Къоджэбэрдэ гушэ-мэ я Мыхъамэти...» сэ зэрэ-решлэрэм фэдэу тиклас клалэ горэм Илас имэкъэмэ чыжъэ-мэ гушылэхэр арищэкълэжъэх. Хъалэмэтба, зэхимыхы рап-шлэзэ къышлэжыгъэ зилэужы-гъор.

— Ары сэлэ — ыжэ укы-жъэу клэрысыщт джы... Мыр зытшлагъэм нэуж, мыр зымы-хъамел, нэмыщыбзэ урокхэм, «Хэндах» тыкълэрыплэу тэри шэн къэтштагъ. Хъау, тыздэ-щысым тыщысэу ттхъакълэм сакъэу клэдгъэтлэыкълэу, дос-кэм дэжъ шыхъурэ-щышлэхэ-рэри тшлогъэшлэгъоныжъхэп. Ым, мафэу Тхъэм къыхыгъэ къэс: Илас къыхидзэн шъу-луа?... Аюбэ игъунэгъу къыти-мылогъагъэмэ мыщ фэдиз быр-сыр-дэлэшэным тыхэфэщты-гъэп. Тыфэмыахъэу нэмыщым исыхъатхэр гъэпсэфыплэ-тлы-сыплэ итшылкыгъэх. Ар сэлэ шъхъае, нэдэплышлэу «Хэн-дахэ» къытитырэ мэкълэ дэд, уемыплъ ащ сыхъатыпэ горэ, ежъ ыгу къызылэдакълэ, зэрэ-хытигъанэрэм. Уемыплыхъ.

ечъажъ, нахъ чыжъэу лумы-кълэжъэ, ело, къыскълэклэлэ-кълэжъы. Фэсакъ, нынэ, благъэу уемыкълэуалл, хэта зышлэрэр, укълэрымыхъаш... Егъэлэгъуи, джау уцым фыхалхъыи, къы-лухъушъуыгъ, — етлани, кэлэпчъэлэу сыхъугъахъэу, нанэ къыскълэбэджэжы.

Ей-ей, Пушкин, си Пушкин! Щэмыохъумэ джащ фэдэхэр къапкъырэклых загъорэ.

«Бэрэскэжъыиблклэ» псы-хъажыгъэхэми ары.

Сид фэдагъ шъулуа де Гек-керндхэм ямыгъо ишхонклэ-кълэпэ а къызыгъагъэр? Къызэ-рэслагъэу, ташыщ горэ — сэри ар сыушэтыгъэ — натрыф хэ-тэм е бгъодж мээ лупэм ошлэ-дэмышлэу шылууплэу бэрэ-къыхэкълэ. Лъэбэкъэу бдзын-плэжыкълэщтэп, гъэнэфагъэу уапэкълэ къыкълэщт. Ау цыф-мыгъу зымы ылуагъэп. Пхъа-хъэ тыкълэуагъэми, джэнчым-чласэнэу чыхъэ талофытагъэми, нибжыи лэнэклэу къэдгъэзэ-жыгъэп. Ары, синэф! Етлани, сшлэрэп зытехъухъэщтыгъэр, къорэгъ лэдэжышхоу тапэкълэ-къызыкълэклэ, тлыгъыр зэкълэ-члэтгъэкути, пхыпхыпхъэу мээым тыхэлэгъэжыщтыгъэ. Къалотэжыи пклэнаклэу къыкълэ-жырэ бзылфыгъэмэ къяхъу-лэгъагъэу алошъ. Ечэнд дэгъэ-зыхыгъоу, гопэгъум ыгъэгъузэ-жъожъхъэу, семчыпкълэна-нат-рыфпкълэна, къекълэжыых джы. Нысакълэмэ ащыщ горэ, атхъа-лэрэм фэдэу, куомэ-кълэуеу зэ-шъхъае къызэтеуцуагъ, етлэ-нэ зэрэфэлэкълэ тлэклэу клит-хъугъ. Зэплэгъэм, икъорэгъ-кълэжъэ гъэлэжыгъэу Илас-аужклэ къазэрэклахъэрэр алэгъ-гъу: укълэищтэу учыэщтмэ ку-клэр къэгъаз! Ызыныкъомэ-шлуанэри ашлохылыагъ. Яна-сып тлэклэу клэ мыщ дэжыым-хъуатэм къыдэкълэуагъэу тхъа-матэр бгым къыдэкълэуагъэу къычлэ-кълэ. Зэрэгъэкуохэзэ, къачъэ-хэрэр зельэгъум, къэхъугъэр-ышлагъэп, щтагъэу иш къелэгъ-

гушылэх бгъоджэкълэ абрэджым, «гъусэхэр» илэхэшъ ары ало.

— Уиуз къыстэф, Илас, шъыд къыуашлагъ, бзылфы-гъэмэ узфалычъэрэр сэлэ нахъ...

— Салыгъэна шъыу, — нахъ нэбэ-набэу егъэшлагъо-лым. — Шлуанэхэр члатэкъу-гъэу, клатхъугъэу слэгъугъэ-ти, сэри къыклэслагъ. Мохэр-зышкытым сэри сишкынба-слэу...

Тхъаматэр инэу укылэгъы-гъэ, нахъыжъэ нахъ мышлэми, ежъ епсыхыгъ, Абрэджы Шы-нагъом онэгъу зыригъэшлэ, хъау, къаигъэкълэ хаклом ригъэкълэси, ежъ шхолур ылыгъэу чылэм-къынигъэсыжыгъ... Зылэгъ-гъугъэмэ агъэшлэгъуагъ, хъу-гъэр зашлэм, ныбэшъоузым-рихъыжъагъэх, етлани, шпып-къаплэр гучлэм зылгъэлэсыпэм, гыгъэхэри къахэкълэжъэх: лухъу-къычлэжыгъэба, лы фэдэу-джэуапи къыритыжыгъэба? Ярэби слугагъэ, узым къыуи-шлэн, цыфмэ узэлэшлэн, ым? Нэнэжъэу Прынэ икълэжъэ-лэгъэшхо нэуж, сызильгъукълэ-Илас сэри къыспэгъушлуатэ: сид, Алэбыйкълэу щыр цыклэр?! Ащ кыригъэкълэри сшлэрэп.

Арэу щыт нахъ мышлэми, зэрэмышлитлэ — тыгъужыи, гъурклэ гъуи-сыим сытефэмэ-сэлэ, зыгорэкълэ; зыщыуухъумэ-нахъышлэмэ, зыгорэкълэ, ы? Уимыхыщт-уимышхыщтми, узэрэщыгъыгъэу къахэкълэ-жыжырэ ладжи къахэкълэ, тэ-рэгъа, Пушкин?!

Джы сыгу къэкълэжыгъыгъ: джа ечэнд дахэм игъом, къы-зэрэшлэжырэмклэ, конторэм-члэмыхъажъэу, Мафэкъо Къа-дырбэч дэжъ тхъаматэм зан-клэу зыригъэхъыгъ; непэ фэдэу-сыукылэгъэу егъашлэми чы-плэ сифагъэп, Къадырбэч, сыолъэлэу, члымэ агъунэу, омэ-акълэбми, зэрэплэгъугъэм-лыпыштэу Абрэдж Шынагъор-рышлэжыи нэуж бэч клыхъэ, бэч-дахэ фэпшылэнуу зэказ къыо-

ТЕАТРЭР

«МЭДЭЕМ» УЕГЪЭГУШЫСЭ

Ллэшлэгү зауэлкэ узэклэлэбэжмэ, адыгэмэ ятарихь кырыкыагэм, шэн-хабзэмэ, лэпкэ шлэжым афэгъэхыгъэ спектаклэу «Мэдэя» зыфилорэр Мыекыуапэ театрэм иартистхэм кыщагъэлэзгъуагъ.

Урысыем, Къэбэртэе-Бэлъкъарым искусствэхэмкIэ язаслуженнэ ЮфшIэшхоу, АР-м инароднэ артистэу, режиссерэу ТхакIумэщэ Налбый спектаклэр ыгъэуцугъ. Пьесэр Натхьо Къадыр ытхыгъ. АР-м и Лэпкэ театрэ иартистхэр зэкI пIоми хьунэу спектаклэм хэлажъэх. Адыгэ бзылфыгъэу Мэдэе ироль къешIы АР-м изаслуженнэ артисткэу Гьонэжыкыо Асыет. Ти артист цIэрылхэу КIыкI Юрэ, Пэрэныкыо Чэтибэ, Устэкыо Мыхьутар, Мурэтэ Чэпае, Зыхьэ Заурбий, Уджыхьу Марыет, Зыхьэ Мэлайчэт, нэмыкIхэми рольхэр спектаклэм кыщашIых. Артист ныбжыкIэхэу Къэбыхьэ Анзор, Жьудэ Аскэрбий, Джымэ Заремэ, нэмыкIхэри спектаклэм хэлажъэх.

Сурэтхэм арытхэр: артистхэр спектаклэу «Мэдэем» хэлажъэх.

Баскетбол. Апшээрэ купыр

«Динамэр» — чемпион

«Динамо» Мыекыуапэ — «Дизелист» Маркс — 77:63.
Мэлылфэгүм и 15-м Пензэ хэкум щызэдешлагъэх.

ТелефонкIэ къатыгъ. Урысыем баскетболымкIэ изэнэкьокъухэу апшээрэ купым щыкIохэрэм ахэлэжъэрэ командэхэу финалым хэфагъэхэр Пензэ хэкум икIалэу Заречнэм щызэлукIагъэх. Мэлылфэгүм и 15-м мыекыопэ «Динамэр» кIалэу Маркс икомандэу «Дизелист» 77:63-у теклуи, апэрэ чIыплэр кыдихыгъ. Тибаскетболистхэм дышгъэ медальхэр къафагъэшъошагъэхэу Адыгэ Республикэм къэмысыжхэзэ, тренер шхьалэу Андрей Синельниковым гушыгъэу тыфэхьугъ.

Финалым тызэрэхфагъэм тегупсэфылэнэу тыфэагъэп, спортыр зикIасэхэу кытлыплэхэрэр дгъэгущIохэ тшIоигъуагъ, — кытыгуагъ Адыгэ Республикэм изаслуженнэ тренерэу Андрей Синельниковым. — Бысымхэм якомандэ ешIэгъур кышIотхыныр IэшIэх кытфэхьугъэп, кIуачIэу хэтлхьагъэр макIэп.

Анахь кIын кышгъуфэхьугъэ ешIэгъур кытаIоба.

ЗэлукIэгъу псынклэ тилагъэп. Финалым хэфэгъэ командэм гъэхьагъэ ышIы зэрэшIоигъор бгъэшIэгъонэу щытэп. КIалэу Нижний Тагил икомандэ финальным тыщылукIагъ. А ешIэгъур анахь кIын кытфэхьугъ.

Сыда арзуцтэу зыкIыщытыгъэу пIытэрэр?

Нижний Тагил ибаскетболистхэр суперлигэм хэханхэм фэбанэщтыгъэх. Финальным кIор командэ пIпчэ уплэкIун фэхьу. Тибаскетболистхэм сафэраз. Сергей Ивановыр, Валентин Кубраковыр, Хьакъунэ Руслбан, Илья Хмарэ нахь къахэсэгъэщых. ЛIыгъэ шыпкыэ ешIапIэм щызэрэхьагъэу сэлгытэ.

ТизэлукIэгъу гъэшIэгъонхэр

«Къэгъэгъэштахьэр» — лэпкэхэм ямэфэкI

Я XII-рэ шьолъыр лэпкэ мэфэкIэу «Къэгъэгъэштахьэр» мэлылфэгүм и 25-м Мыекыуапэ щыкIошт. АР-м культурэмкIэ и Министерствэрэ Адыгеим лэпкэ культурэмкIэ и Гупчэрэ ар зэхачэ.

МэфэкIыр апэу зызэхэтэщэм культу-рэмкIэ министрэу Чэмышьо Гъазый кIэщакIо фэхьугъагъ, — кьелуатэ аш игуадзэу ШьэуапцIэкыо Аминэт. — «Къэгъэгъэштахьэм» лэпкэ шэн-хабзэм, къэгъагъэм имэхьанэ, нэмыкIхэми тащытегушыIэ. Нэбгыр 500-м нахьыбэ мэфэкIым хэлэжъэшт, ахэр районхэмрэ кIалэхэмрэ кIарыкIыштых. Тыкъэзыуцухьэрэ дунаир кьэтыхьумэным, цIыфхэр якIэсэ ЮфшIэным пылгынхэм, лэпкэхэр нахьыбэрэ зэхэханхэм, дэхагъэм

Финалым шьузыхахьэм апэрэ чIыплэм шьуфэбэнэным шьуфэхьазырыгъа?

Ар упчIэ дэгъу. Финальным Воронежэ Марксрэ якомандэхэр щызэлукIагъэх. Воронеж ибаскетболистхэр апэрэ чIыплэм нэмыкI кыдахынэу фэагъэхэп, ау «Дизелистыри» зэкIэклонэу гухэлэ илагъэп. Финальным «Дизелистыр» щытекIуагъ. КIуачIэу хилхьагъэр бэ. Апэрэ чIыплэр «Дизелист» ыхьы шIоигъуагъ шхьае, баскетболистхэр пшгъыгъагъэх. Воронеж зыдешIэхэм ыуж кIэу хэлукIэгъу икыоу зыфытырагъэпсыхьан алэкIыгъэп.

«Динамэр» дышгъэ медальхэм якъыдэхын нахь фэхьазырыгъа?

Ары. Хьурджанэм Iэгуаор тибаскетболистмэ зэрэрадзэрэр «Дизелист» щешIэхэрэми агъэшIагъоштыгъ. Очко 30-м нахьыбэкIэ «Дизелист» ыпэ титэу кыыхэкIыштыгъ. Тибаскетболист ныбжыкIэхэу Тыгу Георгий, Блэгъожь Къэпланэ, нэмыкIхэри ешIапIэм изгъэхьагъэх, теклоньгъэм икыдэхын хэлэжъагъэх.

Андрей, Адыгэ Республикэм щытхьур кыфэшгъухьыгъ, суперлигэу «Б»-м «Динамэр» зэрэхьагъэм фэшI тышгъуфэгъушIо.

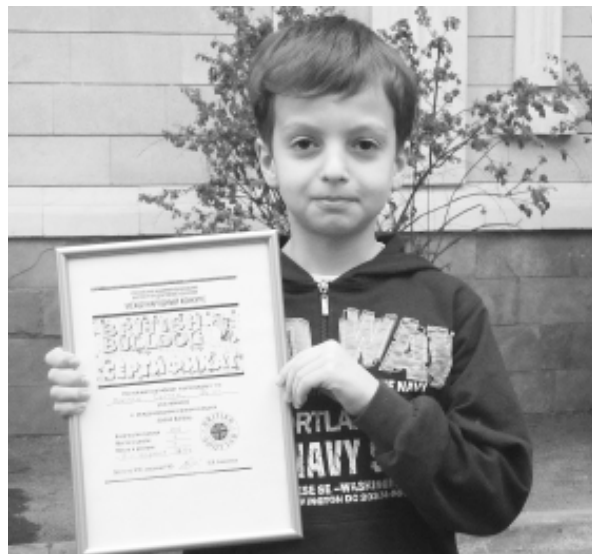
Тхьауегъэпсэу. Суперлигэм уцешIэным пае спортзал дэгъу уиIэн, нэбгыр 1000-м кышчымыкIэу зэлукIэгъу щеплгынхэ алэкIын фае. Уахьтэм кыгъэлэзгъошт «Динамэр» зыщешIэшт купыр. Тхьауегъэпсэху кытфэгумэкIыгъэхэр.

Шьуигъухьэхэр кыжъудэхьунхэу, спортыр зикIасэхэр бэрэ жьугъэгъушIонхэу шьуфэгъэсIо.

Тхьауегъэпсэу.

КIэлэцIыкIухэмрэ щыIэныгъэмрэ

ШIогъэшIэгъоным зыфегъасэ

ГъэсэнэгъэмкIэ Урысыем иакадемия зэхыщэгъэ Дунэе зэнэкьокъоу «Английский бульдог» зыфилорэм кIэлэеджакIохэр хэлэжъагъэх. Мыекыуапэ щыпсэурэ Мамый СултIан АдыгеимкIэ апэрэ чIыплэр кыдихыгъ.

Бзэхэр зыщызэрагъэшIэрэ Гупчэу «Активым» илгъэсI 5 хьугъэу Мамый СултIанэ шеджэ. Даур Людмилэ икIэлэегъаджэу инджылызыбзэр зэрегъашIэ. Мыекыуапэ ия 2-рэ гурыт еджапIэ ия 3-рэ класс шеджэ. Елена Блиноватовар классым ипаш.

Инджылызыбзэр кIэлэцIыкIухэм ашIогъэшIэгъонэу зэрагъэшIэным фэшI джэгукIэхэр зыхэт зэнэкьокъухэр афызэхашхэ, яшIэныгъэ ауплэкIугъ. С. Мамый гурыт еджапIэу зычIэсым апэрэ чIыплэр кышчыдихыгъ. Дунэе зэнэкьокъум зыхэлажэм Адыгэ Республикэм икIэлэеджакIохэмкIэ апэрэ чIыплэр кыфагъэшъошагъ.

Тыкъэзыуцухьэрэ дунаим, инджылызыбзэм еплгынэу афыряIэр кIэлэеджакIохэм уплэкIунхэм къащагъэлэзгъуагъ. Бзэхэр зыщызэрагъэшIэрэ Гупчэу «Активым» идиректор шхьалэу Едыдж Мэмэтрэ кIэлэегъаджэхэмрэ кызырэтэIуагъэу, Мамый СултIанэ щыIэныгъэм зэхьокIыныгъэу хэхьухьэхэрэм ыналэ атыредзэ, зэфэхьысыжхэр псынклэу ешIых, гушIубзыу.

СикIэлэегъаджэмэ сядэлэу, щыIэныгъэр гъэшIэгъонэу зэрэгъэпсыгъэр бзэм иамалхэмкIэ кьэслотэнэу сагъасэ, — еIо Мамый СултIанэ. — Сэнэхьатэу кыыхэхьыштыр сымшIапэмэ, инджылызыбзэр, адыгабзэр, урысыбзэр зэрэсищыкIэгъэштхэр синэнэж-тэтэжхэм, сянэ-сэтэхэм кысаIо.

Мамый СултIанэ адыгэ къашьохэри зэрегъашIэх. Ансамблэу «Мыекыуапэ инэфыльхэм» ахэтэу лэпкэ къашьохэм яшэфхэм защегъэгъуазэ. Сурэтым итыр: Мамый СултIан.

Нэклубгъом итхэр зыгъэхьазырыгъэр ЕМТИЛЪ Нурбий.

Зэхэзышагъэхэр: Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, иминистрэхэм я Кабинет

КъыдзыгъэкIырэр: Адыгэ Республикэм лэпкэ ЮфхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилгъэп-къэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жьугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур.Крестьянскэр, 236

Редактор
шхьалэр

ДЭРБЭ
ТИМУР

Редакциер
зыхэщыIэр: 385000,
кь. Мыекыуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр: 52-16-79,
редактор шхьалэи
иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшгъэдэкIыж зы-
хьырэ секретары: 52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьаты-
гъэр:

Урысые Федерацием хэутын ЮфхэмкIэ, телерадиокуьэтын-хэмкIэ ыкIи зэлъы-лэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темир-Кавказ чIыплэ гъэлары-шIанI, зэраушыхьа-тыгъэ номерыр ПИ №10-3892

Гъэзетым кыхиу-тыхэрэм мышьып-къагъэу къахафэ-хэрэмкIэ къэзыт-хыгъэхэм пшгъэдэ-кIыж ахьы. Къа-тхэхэрэмрэ гъэзе-тым шылажъэхэ-рэмрэ яеплгынIэ зэтемыфэн ылгэ-кIышт. Гъэзет-еджэхэм кыт-фагъэхьырэ тхы-гъэхэр зэхэтфы-хэрэп ыкIи къэ-зытхыгъэхэм алэкIэдгъэхьа-жыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кь. Мыекыуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
6171
Индексхэр
52161
52162
Зак. 1066

Хэутыным
узщыкIэтхэнэу щыт
уахьтэр
Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ
уахьтэр
Сыхьатыр 18.00